דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפֿט פֿיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך.

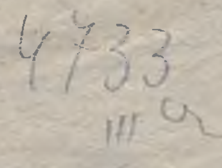
פֿערלאג חברת „אחיאסף".

פֿיערטער יאהרגאנג:

תרס"ב־תרס"ג — 1902.

קראקא, תרס"ג

בדפוס יוסף פֿישער (גראָדגאססע 62).

KRAKAU, 1902

Druck von Josef Fischer.

IV. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 1

ציימשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:

אסטרייך־אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
רייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא. ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

די אדרעסע פיר עסטר.־אונגארן און אנדערע לענדער:
Administration Der 'Jude, Krakau, Gertrudy 16.

דער פרייז פיר רוססלאנד:

גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „

מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:

ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „

איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.

ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ

די אדרעסע פיר רוסלאנד:
Издательство
„Ахіасафъ", Варш.ва.

קראקויא, טבת תרס"ב. נומר 1. Krakau, 2 Januar 1902.

מיט דיזער נומער ערהאלטען אלע אונזערע אבאנענטען איין

וואנדקאלענדאר

פיר דאס יאהר 1902.

דעם אנהויב פון דער ערצעהלונג חשמונאים פון א. ש. פריעדבערג און פון דער סעריע קליינע מענשעליך פון שלום עליכם וועלען אונזערע נייע אבאנענטען בעקומען מיט די נאהענסטע נומערן.

די אדמיניסטראציאן „דער יוד".

דער קאנגרעס.

די יודען פון דער גאנצער וועלט הערען זיך איצט צו מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט צו דעם, וואס קומט איצט פאר אין באזעל. פון דעם קאנגרעס ווארטען מיר תשובות אויף די אלע פראגען, וואס זענען נעשטעלט געווארען די לעצטע צייט, פון איהם ווארטען מיר אויך אויף נייע קרעפטען, וועלכע ער וועט אונז בריינגען ביי אונזער ווייטערדיגער ארבייט. די ציוניסטישע קאנגרעסען זענען איבערהויפט געווארען איין נייע קראפט, וועלכע שאפט נייע געדאנקען און רופט ארויס נייע ארבייט. מיט יעדעם נייעם קאנגרעס ווערט אלץ שטארקער דער כבוד צו איהם און עס ווערט אלץ וויכטיגער זיין בעדייטונג פאר אונזער לעבען. שוין די אויסענזייט אליין, דער סדר און דער גלאנץ, מיט וועלכע עס צייכנען זיך אויס די ציוניסטישע קאנגרעסען האבען אויף זיי ארויפגעלעגט א בעזונדער חן אין די אויגען פון דער גאנצער וועלט. אבער נאך מעהר כבוד פאר דאס יודישע פאלק האבען געבראכט די קאנגרעסען דורך זייער תוך, דורך זייער רייכען אינהאלט. דורך די קאנגרעסען האט זיך די גרויסע וועלט דערוואוסט, אז דאס יודישע לעבען בעשטעהט ניט בלויז אין האנדעל, געשעפטען און פראצענטען; מיט פערוואונדערונג איז די וועלט געוואהר געווארען פון גרויסע און הויכע אידעאלען, וואס לעבען אין דעם שפלדיגען יודישען פאלק. מען האט זיך געוואונדערט, ווי דער לאנגער, פינסטערער גלות האט אין די יוזען ניט דערשטיקט דאס מאראלישע גליסטען נאך א העכערען און שענערען לעבען. א געפיהל פון התפעלות איז ענטשטאנען אומעטום אין איראפא צו אונזערע קאנגרעסען, וועלכע שטעלען פאר איין פרייעס און שטאלצעס יודענטהום, ווי עס רייסט זיך צו פרייהייט און צו א זעלבסטשטענדיגען בכבודיגען לעבען אין אונזער אלטען לאנד.

שטארק און וויכטיג איז די ווירקונג פון די קאנגרעסען אויף אונזער גייסט. שטארק איז זייער ווירקונג אויף אונזער לעבען. מיט א אונגעוועהנליכער קראפט האבען זיי אויפגעוועקט אין יודישען פאלק זיינע אלטע נאציאנאלע האפנונגען און ווי מיט א כשוף האבען זיי בעשאפען איין שטארקע יודישע ארגאניזאציאן. אלסדינג, וואס הייננט נור אב פון אונזער אייגענער ארבייט, פון אונזער אייגענעם רצון, נעמט זיין אנהויב פון די קאנגרעסען. אויף זיי קומט זיך צונויף די יודישע אינטעליגענץ פון דער גאנצער וועלט און אויף זיי ווערען ארומגערעדט אלע פראגען פון יודישען לעבען. אויף די קאנגרעסען פערשווינדט די צוריסענקייט, וואס עס איז צווישען די יודען פון פערשידענע לענדער; אויף זיי טרעט ארויס איין איינהייטליכעס יודענטהום, וואס איז בעלעבט פון איינעם און דעמזעלבען געדאנק: אויפצולעבען דאס יודישע פאלק. אויפצולעבען דאס יודישע לאנד.

ווי ניט לאנג נאך עס זענען ענטשטאנען די קאנגרעסען און ווי גרויס און וויכטיג זיי זענען געווארען! ווער האט זיך נאך דעם ערשטען קאנגרעס נאר פארגעשטעלט, אז פון דעם ציוניזם וועט אויסוואקסען אזא פעסטע קראפט? אין די הייליגע מינוטען פון טיעפען געפיהל, וועלכע עס האבען איבערגעלעבט די דעלעגאטען ביים סוף פון דעם ערשטען קאנגרעס, האט זיי עפיס ווי דאס הארץ נעזאגט, אז עס איז געלעגט געווארען דער פונדאמענט צו א גרויסען און קרעפטיגען בנין. יא, גרויס און הערליך איז דער בנין, וואס

ווערט אויפגעבויט דורך די קאָנגרעסען. עס ווערט געלעגט אַ שטיין נאָך אַ שטיין, און מיט יעדעם קאָנגרעס הויבט זיך דער בנין אַלץ העכער און זיין געשטאַלט ווערט אַלץ קלאָרער. וויפיעל מענשען האָבען אונז געשראָקען מיט זייערע קאַלטע חשבונות, אַז עס וועט זיין איין קאָנגרעס און אפשר אַ צווייטער און דערנאָך וועט פון דעם גאַנצען רעש גאָר נישט ווערען. דאָס לעבען האָט זיך אויסגעלאַכט פון די דאָזיגע קאַלטע מוחות. הינטער אונז ליגען שוין פינף קאָנגרעסען און מיט יעדעם נייעם קאָנגרעס ווערט דער ציוניזם אַלץ שטאַרקער און טיעפער. אין די קאָנגרעסען ליגט שוין אַ שטיק יודישע געשיכטע, וועלכע האָט איהרע מלחמות און קרבנות, איהרע העלדען און נצחונות.

יעדער פיהלט איצט, אַז די קאָנגרעסען זענען ניט עפּיס צופעלינעס. זיי הייננען שוין מעהר ניט אָב פון איין איינצעלנעם מענשען. איצט קענען מיר מיט זיכערהייט זאָגען, אַז זיי זענען געשטיצט אויף דעם רצון און אָבגעבענקייט פון פאָלק. אַלע הויבען אָן צו פערשטעהן, ווי וויכטיג און טהייער עס זענען די קאָנגרעסען פאַר דאָס יודישע פאָלק. זיי זענען די פעראייניגענדע קראַפט אין יודענטהום; זיי לערנען אויס דעם יודען טיעפער פערשטעהן די אינטערעסען פון פאָלק; זיי הויבען אויף דאָס פאָלק פון זיין נידערגעשלאָגענקייט אין אָבהענדיגקייט און שטאַרקען אין איהם די האָפענונג אויף די קומענדיגע צייטען; זיי לערנען אויס דעם יודען גלייך האַלטען דעם קאָפּ און שטאָלצירען מיט דעם נאָמען פון זיין אומה; זיי ציהען־צו צו יודישער אַרבייט אַלע אונזערע אָבגעשטויסענע קינדער; זיי האַלטען הויך די ציונס־פאָהן, צו וועלכער זיי ציהען־צו אַלץ נייע מחנות יודען; זיי ערציהען דאָס פאָלק צו אַ געזונטער אַרבייט און שטאַרקען אין איהם דעם גלויבען אין זייגע אייגענע קרעפטען.

איצט האָבען מיר שוין מעהר ניט מורא פאַר די בייזע נביאות, מיט וועלכער מען האָט אונז געשראָקען, אַז נאָך דער גרויסער התלהבות וועט קומען די שרעקליכע אָבקיהלונג. פריהער, אין אָנהויב פון דער בעוועגונג, בעת פיעל מענשען האָבען טאַקי געגלויבט, אַז דר. הערצל וועט אונז געבען ארץ ישראל פאַרטיגערהייט, יעדער אַז אָט־אָט קויפט מען אָב פאַלעסטינאַ און מען גיט אַלע יודען פאַרטיגע קאָלאָניעס, איז באמת געווען גרויס די סכנה, אַז נאָך אַזאַ קינדערשען גלויבען און זיסע האָפנונגען זאָל ניט ענטשטעהן קיין ביטערער יאוש. דאָס פאָלק אָבער איז שוין, ווי דר. הערצל האָט געזאָגט, אַרויס פון זיינע קינדערשע שיכליך, און צוזאַמען מיט זיינע יאָהרען איז אויך געקומען דער גרעסערער שכל. איצט ווייס שוין יעדער, אַז די בעפרייאונג פון אַ פאָלק קען ניט געגעבען ווערען פון אַ איינצעלנעם מענשען און אַז צו אַזאַ הויכען צוועק, ווי דער ציוניזם איז, ווערען פערלאַנגט שווערע אַרבייטען און קרבנות פון דעם גאַנצען פאָלק אין משך פון לאַנגע צייטען. דאָס פאָלק וואַרט ניט מעהר אויף נסים, די דיפלאָמאַטיע איז פאַר איהם נור אַ טהייל פון אונזער אַרבייט. דורך די כמעט פינף־יאָהרעדיגע אָרגאַניזירטע אַרבייט איז דאָס פאָלק רייפער געוואָרען. דאָס ווייזען גאַנץ קלאָר אויך די וויכאָרעס צום קאָנגרעס, וועלכע זענען היי־יאָהר געמאַכט געוואָרען מיט פיעל מעהר ישוב הדעת און מיט מעהר איבערקלויבעניש ווי צו די פריי־

פעליעטאָן.

קליינע מענשעליך

מיט קליינע השגות.

בילדער

פון שלום־עליכם.

IV.

אַ פערשטעהרטע חתונה.

ווי אַזוי זאָל זיך נח צעלניקער נישט פרייהען, אז גאָט האָט איהם געהאָלפען, ער גיט אוים דאָס לעצטע קינד, ער מאַכט חתונה די יונגסטע טאָכטער?

פאַר וועמען?

למאי נפקא־מינה צי פאַר ברוך'ן צי פאַר זרח'ן, צי פאַר פייטלען צי פאַר טרייטלען? — אויסגעגעבען, חתונה געמאַכט און איין עק!

מיינט איהר דאָך אַז נח צעלניקער איז אַזאַ פאָטער, וואָס פטר'ט אָראָב אַ טאָכטער, אַ האַרב פון די פלייצים, גלאָט אַזוי, אַבי פטור געוואָרען? האָט איהר אַ טעות?

אַזאַ פאָטער ווי נח האָט איהר ניט דעם צווייטען אין דער וועלט. פון אַ קינד'ס וועגען וועט ער זיך אייך מפקיר זיין.

דאָס גאַנצע לעבען ויינס האָט ער מקריב געווען פון די קינדערס וועגען, געהאָרעוועט אויסגעריסען געוואָרען, גאַנצע טעג אויף דער היטץ, גאַנצע נעכט אויפ'ן פראָסט, זיך געשלעפּט אין רעגענס און אין בלאָטעס, שוין געליגען וויפיעל מאָל אונטער'ן וואָגען אויך, אַפאַר מאָל ווינטער אין אַ פּאָלאָנקע, זיך צוגעקיהלט די לונג, בעקומען אַ מאָדנע הוסט — איהר פרעגט ווי אַזוי מע ווערט פערשוואַרצט? אָנו פרופט אויסהאַלטען אַ ווייב מיט קינדער פון אַ צעלניק־קראָם, אַ „גאַלאַנטעריי — געשעפט", אין כתריליווקע!

אַז די קינדער זענען געווען קליינינקע פלעג זיך נח אַליין שלאָגען מיט זיי קאָפּ אָן וואַנד: וויקלען, האָדעווען, צוואָגען, אַלסדינג.

וועט איהר דאָך פרעגען: וואו איז געווען די מאַמע זייערע?

די מאַמע זייערע, זעלדע, איז געווען פערנומען אין געשעפט, מעהר צווישען פריצים; ער — אין שטאָדט, זי — אין דער סביבה.

פאַר וואָס עפּיס זי ניט ער? זי פערשטעהט די שפּראַך, קאָן רעדען מיט אַ פריץ, איין בריה אויף אָבזעצען אַ שמקיל סחורה אין דער פרעמד.

מיט דער שטאָדט קאָן זעלדע נישט האַנדלען, אַנקוקען קאָן זי ניט די כתריליווקער קונים — זיי זענען צו קלוג! פריצים — די זענען גאָר אַנדערע מענשען. אַ פריץ אַז מע זאָגט איהם „יאַק באָגאַ קאָחאָם" — גלויבט ער, און אַ כתריליווקער יוד, איהר זאָלט פאַר איהם, שונאי־ציון חאַפּען די ערד, וועט ער אייך ענטפערען מיט אַ שמייכעלי:

— למאי זאָלט איהר זיך שווערען? איהר וועט ביי מיר בעגלויבט אהן אַ שבועה!...

נדן גיט נח צעלניקער דער יונגסטער טאָכטער זיינער פינף און זיבעציג; דאָס הייסט צוזאָגען האָט ער צוגעזאָגט ק"ן, פינף און זיבעציג בשעת־תנאים און פינף און זיבעציג שפּעטער, „לכשירחיב"...

איז אָבער דער „לכשירחיב" נאָך נישט געקומען.

אויף דעם „לכשירחיב" קוקט אַרויס גאַנץ כתריליווקע שוין אַ שאָק מיט יאָהרען, און נישטאָ איהם.

ער וועט אַמאָל קומען צי ניין? עס קאָן זיין! מיט וואָס איז ער ערגער פון משיח'ן?...

הקצור־הדבר, זייט זיכער, דער שדוך וועט זיך איבער נדן נישט צוגעהן, ווארום ס'איז אַ היימישע זאַך: די מחותנים קענען זיך און האָבען זיך ליעב; די מחותנת'טעס קענען זיך און האָבען זיך ליעב; חתן כלה קענען זיך און האָבען זיך לי...

איך האָב מיך שיער ניט אַרויסגעחאַפּט מיט אַ וואָרט! אַז איהר וועט מיר צוזאָגען אַז עס וועט זיין בסוד, וועל איך אייך עפּיס דערצעהלען.

ערדיגע קאָנגרעסען. דאָס פֿאָלק וואַקסט און מיט איהם וואַקסט אויך דער ווערט און די וויכטיגקייט פֿון זיין ציוניסטיישער אַרבייט.

י. ל.

די סטודענטען־אסיפה.

I.

פֿרייטאָג דעם 20 דעצעמבער.

מיטוואָך, דעם 18־טען, פֿיער אַ זייגער פֿאַרנאַכט האָט זיך געעפֿענט די אסיפה אונטער דעם פּאָרזיטץ פֿון ד"ר ברנשטיין־כהן, ל. מאָצקין און ח. ווייצמאַן. צו דער ערשטער אסיפה זענען געווען 35 דעלעגירטע פֿון פֿערשידענע סטודענטישע און "טהעאָרעטישע" חברות. דעלעגירטע זענען געקומען פֿון רוסלאַנד, דייטשלאַנד, עסטרייך, פֿראַנקרייך און פֿון דער שווייץ. אַ חוץ די דעלעגירטע זענען געווען ביז הונדערט געסט פֿון פֿערשיעדענע אויסלענדישע אוניווערזיטעטען; צווישען די געסט זענען פֿיעל סטודענטען־ציוניסטען און מעהר נאָך ניט־ציוניסטען—צו די געסט קען מען רעכנען די 15 קאָרעספּאָנדענטען פֿון פֿערשיעדענע יודישע און ניט־יודישע צייטונגען; נעכטען און היינט זענען נאָך איניגע דעלעגירטע, געסט און קאָרעספּאָדענטען צוגעקומען.

"ניט רעקלאַמירען, ניט איבערטרייבען און ניט פֿערפוצען ווילען מיר אונזער אסיפה, און אַלעס דאָס וואָס דאָ וועט גערעדט ווערען, נאָר דעם אמת ווילען מיר זאָלען אונזערע מיטאַרבייטער קאָרעספּאָנדענטען איבערגעבען; מיר דאַרפֿען קיין דעמאָנסטראַציעס ניט!"

דאָס זענען געווען די ערשטע ווערטער, מיט וועלכע די פֿאָרשטעהער פֿון דער סטודענטען־קאָנפֿערענץ האָבען זיך געווענדעט צו דער "פּרעסע".

איך וועל עס פֿאָלגען; איך וועל זיך בעמיהען, ווי ווייט מיינע כחות וועלען טראָגען, דעם ריינעם אמת צו שרייבען. ווי זעהר די אסיפה איז מיר טייער, וועל איך זיך דאָך ניט לאָזען דערפֿון איבעררעדען, כדי איבריגען פֿוץ דער אסיפה צוצוגעבען.

דאָס ציעל פֿון דער אסיפה איז — ווי מיר ווייסען — צו פֿערבינדען די יוגענד, זי צו אָרגאַניזירען צו דער ציוניסטישער אַרבייט אין פֿאָלק, און אויף דעם יסוד פֿון באַזלער פּראָגראַם אויסאַרבייטען אַ אויספֿיהרליכעס פּראָגראַם — וואָס אין באַזלער פּראָגראַם איז ניטאָ — כדי די אַרבייטער זאָלען וויסען וואָס אין לעבען צו טהון; אַ חוץ דעם זאָל די אסיפה, נאָך מעגליכקייט, העלפֿען וויסענשאַפֿטליך דעם ציוניזם צו ערקלערען; דאָס האָט אויך ה' ווייצמאַן געזאָגט, בשעת ער האָט געעפֿענט די אסיפה. —

אָבער ניט אַלע, וואָס זענען געקומען אהער, האָבען איין דעה וועגען דעם. די א י י נ ע ווילען — מיט בערנשטיין כהן אויבען אָן — די יוגענד זאָל זיך אָרגאַניזירען צו א ר ב י י ט; די נייע אָרגאַניזאַציע זאָל שטעהן נ ע ב ע ן דער אַלטער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע; זי זאָל מיט'ן גאַנצען הארצען, לעבען און יוגענד־קראַפֿט זיך מקריב זיין דער פֿאָלקס אַרבייט; זי זאָל אַרבייטען מיט אַ ריינעם האַרצען, אָהן פשרות צו וועלכער ס'איז איינזייטיגער פּאַרטיי, סיי דער רבנישער סיי דער ליבעראַלער. פֿעסט דאַרפֿען מיר זיך האַלטען אין אונזער פּראָגראַם און

נאָך איידער ס'איז איינגעפֿאַלען רב שלום שכנא דעם שדכן, ער זאָל רעדען דעם דאָזיגען שדוך, האָבען זיך חתן כלה שוין לאַנג געקענט און געשריבען בריוולין, וואָס זיי אַליין טאַקי האָבען זיך איינס דאָס אַנדערע איבערגעגעבען.

ער האָט געלערענט אין חדר און זי איז געשטאַנען אין קלייט.

איין מאָל געהט ער פֿאַרביי מיט'ן תּפֿילין־זעקיל אין בית־מדרש אריין, ראש־חודש איז דאָס געווען, דערזעהט ער זי שטעהן ביי דער טיר אין אַ רויט סיצען קליידיל, וואָס זי אַליין טאַקי האָט דאָס אויפֿגענייט, מיט אַ ווייס געשטיקט שאַלעכיל אויפֿ'ן קאָפּ, אויך איהר אייגענע אַרבייט, און איהרע שענע שוואַרצע גרויסע אויגען קוקען גלייך אויף איהם און שמייכלען.

האָט זיך איהם אויסגעדאַכט, אז דאָס קוקט זי אויף איהם. די זון האָט געשמאַלעט און אַ וואַרים ווינטיל האָט זיך פֿערגנבה'ט, אַ גלעט געטהון די פּאה און אַ מורקע געטהון: "פֿריידיל—אַ היבשע נקבה!"...

האָט ער נאָכדעם נישט געקאָנט דאַוונען — זי איז איהם געשטאַנען פֿאַר די אויגען.

סאַמע צו הלל, צו "מן־המצר" דערמאַנט ער זיך אָן דעם צעלניקערס טאָכטער און אָן איהרע שענע שוואַרצע גרויסע אויגען, צעשאָקעלט ער זיך און שרייט דעם "מן־המצר" אויף אַ קול, טאָמער וועט ער פֿערגעסען.

ער געהט פֿון בית־המדרש אַהיים און קוקט אַהין, טאָמער וועט ער דערזעהען פֿריידלין.

ער קומט אין חדר אריין, נעמט זיך צו דער גמרא, קוקט אַריין אין תּוספֿות—דערזעהט ער פֿריידלין.

ביינאַכט אין חלום זעהט ער פֿריידלין־אומעטום פֿריידיל!

אַז רב שלום שכנא דער שדכן מיט'ן לאַנגען סטאַן און מיט דער רויטער פֿעטשיילע איז געקומען צו נח צעלניקער אין קלייט אריין איהם פֿירלייגען דעם שדוך פֿאַר זיין יונגסטער טאָכטער מיט ברוך בן־ציון'ס יונגיל דוד, און האָט ארויסגענומען דאָס פּישקעלי טאַבעקע און אָנגעהויבען אויסרעכענען, וואָס פֿאַר איין אַנטיק ער האָט איהם געבראַכט צוטראָגנע פֿאַר זיין טאָכטער, האָט זיך פֿריידיל געמוזט אָבקעהרען אָן אַ זייט מע זאָל נ־ט זעהען ווי זי איז רויט געוואָרען.

ביי איהר אויפֿ'ן ווייסען האַלז, פֿערשטעהט איך מיך, איז געהאַנגען אַ בענדיל, און אויפֿ'ן בענדיל איז געהאַנגען אַ קניפּיל, און אין דעם קניפּיל האָט זיך געפֿונען אַ בריוויל, און אין בריוויל איז געשטאַנען געשריבען אויף יודיש מיט זעהר אַ שענע האַנדשריפֿט, מיט ציקליך און מיט קוועטשליך און מיט דריידליך, די דאָזיגע ווערטער:

"טהייערסטע און ליעבסטע נשמה! מיין פֿרייד און מיין קרוין,
"מיין חיות און מיין לעבען! פֿריידיל, געזונד זאָלסט דו זיין,
"ווען איך זאָל למשל האָבען צעהען טויזענד הענד, און אונזער
"טייך שטונקיילאַ זאָל זיין פֿון גאָלע טינט, און דער וואַלד זאָל
"זיין גאָלע פֿענעס, און די גאַנצע וועלט זאָל זיין פּאַפּיר,
"און איך זאָל שרייבען צו דיר גאַנצע טעג מיט גאַנצע
"נעכט, וואָלט איך דיר נישט געקאָנט ארויסשרייבען קיין
"צעהענטויזענד חלק אפילו פֿון דעם וואָס מיין הארץ טהוט
"פֿיהלען צו דיר פֿון דער ערשטער מינוט אָן וואָס איך האָב
"דערזעהען דיין ליכטיג פּנים, וואָס איז שענער פֿ'ן דער זון,
"און דערהערט דיין זיס קול, וואָס איז זיסער פֿונ'ם זיסטען
"ווייַן"...

און אַזוי ווייטער.

דאָס פּאָריל האָט לאַנג לאַנג אַרויסגעקוקט אויף רב שלום שכנא דעם שדכן, ער זאָל פֿאַלען אויפֿ'ן שדוך, און אַז דער שדוך איז געוואָרען אַ שדוך, האָט דער חתן געשיקט דער כלה אַפּאָר גילדינע אויהרינגליך פֿאַר פּיפּצעהן קאַרבען, און די כלה האָט אויסגענייט דעם חתן מיט זילבער אויף סאַמעט אַ ניי תּפֿילין־זעקיל, אַ מגן־דוד מיט צוויי לייבען און מיט אַ קרוין פֿון אויבען, וואָס מע האָט דאָס בעדאַרפֿט אָנקוקען אויף חדושים!

קיין גליכען איז נישט געווען צו דעם פּאָריל אויף דער וועלט. שטיל, אָהן ווערטער, האָבען זיי געצעהלט די וואָכען, די טעג, די שעות, די מינוטען צו דער חופּה—אויף שבת־נחמו איז אָבגעשטעלט געוואָרען די חתונה — און די גליקליכע צייט איז געקומען, אין אַ גוטער שעה, אַ מולדינער שעה.

געהן אונזער וועג, זיך ניט שאקלען דא אהין דא אהער און וועלען יוצא זיין פאר אלע דעות. די יוגענד דארף מאכען דעם ציוניזם פאר א פאלקס־בעוועגונג; דער ציוניזם זאל ליגען אין די הענד פון פאלק און ניט אין די הענד פון איינציגע מענשען—דאס פאלק וועט שוין תמיד ארויסשטעלען די מענשען, וועלכע זאלען שטעהן אלס פיהרער פון דער בעוועגונג. מיר דארפען זעהן זיך ניט צו פערנעהמען מיט קיין שום ארבייט, וועלכע צורייסט דאס יודישע פאלק אין קלאסען... און אויף די קאננרעסען דארפען מיר זעהן פארלייפיג ניט קינסטליך די דער־לעגירטע איינטהיילען אין בעזונדערע פארטיעס, רעכטע און לינקע, ווייל מיר טהוען א כלל זאך און ווייל דאס פאלק איז נאך ניט אויס־געוואקסען דערצו; מענשען און ארבייט דארפען מיר! —

דעם הפך דערפון ווילען אנדערע — מיט ה' מאצקין אן די שפיץ — אמת, זאגען זיי, די יוגענד דארף זיך ארגאניזירען כדי צו ארבייטען, ארבייטען אין פאלק, און מאכען דעם ציוניזם פאר א פאלקס בעוועגונג; אין דער הינזיכט זענען זיי מסכים מיט די ערשטע, אבער דער כאראקטער פון דער יונגער ארגאניזאציע דארף זיין אנ'אנ־דערער. עס דארף זיין א זעלבסשטענדיגע פארטיי, מיט א געוויסער וועלט־אנשויאונג, געוויסע עיקר־געדאנקען מיט איהר איינענער פראגראם, חאטש אפילו זי דארף, און קען זיין געבויט אויף באזלער פראגראם; אבער זעלבסטשטענדיג דארף זי זיין, און אלס זעלבסטשטענדיגע פארטיי דארף זי קומען אויף די קאנגרעסען; האבען איהרע פארשטעהער און זיך תמיד בעמיהען איהרע געדאנקען דורכצופיהרען אויף די קאנגרעסען און אריינצופיהרען אין ציוניזם. דערווייל זענען נור די רבנים אט אזא פארטיי, אלע איבריגע אבער ניט. דער גאנצער קאנגרעס דארף באמת זיין איינגעטהיילט אין אזעלכע פארטיעס, יעדער בעשטימטע פארטיי דארף האבען איהרע פארשטעהער אויף די קאנגרעסען; אין דעם גייסט דארף אויך זיין די ארבייט פון דער יוגענד אין פאלק. —

דאס זענען צוויי בעשטימטע שטאנדפונקטען בנוגע דער יונגער ארגאניזאציע, צווישען די צוויי, שווימען ארום שטיקליך מיינונגען, צובראכענע שטאנד־פונקטען, האלב אהין האלב אהער, איין געדאנקען פון דאנען, איינער פון דארטען, קיין גאנצען געדאנקען א־חוץ די צוויי האבען מיר דא ניט געהערט דערווייל. ס'איז קלאר דערפון ארויסצוזעהען, אז אונזערע סטודענטישע פעריינען, האבען ניט גענוג בעטראכט און ניט גענוג זיך קלאר געמאכט וואס דארף זיין די יונגע ארגאניזאציע און ווי אזוי זי זאל זיין. דעריבער זענען מיר געקומען דערצו, אז שוין דעם דריטען טאג איז מען זיך מתוכח איבער דעם איינעם רע־פעראט, וואס ה' בערנשטיין־כהן האט מיטוואך איבערגעלייענט איבער דער יונגער ארגאניזאציע און פראגראם.

„דאס מתוכח זיין זיך" — דאס איז א פאקט, אויף וועלכען אלע דעלעגאטען און אלע קארעספאנדענטען פון אלע צייטונגען נאך אלע קאנגרעסען האבען זיך אזוי ביטער בעקלאגט. ניט קוקען אויף די צייט, ניט קוקען דערויף וואס אפשר האט שוין א פריהערער רעדנער ארויס־געזאגט זיין מיינונג; יעדערער קוקט דערויף, אז ער זאל ארויף אויף דער בימה און ער זאל רעדען. טאמיר האט עס שוין אנ'אנדערער געזאגט, און דאס פובליקום ווייסט דערפון, איז ניט זיין זאך; ער וויל און ער רעדט.

ווער עס האט ניט געזעהען זעלדע די צעלניקערין אינ'ם טאג פון איהר פריידיל'ס חופה ארומלויפען מיט'ן ויידענעם טיכיל פערבונדען פון יענער זייט האלז מיט צוויי שפיצען און שרייען מיט א הייזעריג קול: „וואו איז ערניץ נח, וויסט איז מיר?"... דער האט קיין שענם ניט געזעהען און דער פערשטעהט ניט, וואס הייסט „פערטארעראמט!"

— חתן־כלה פאסטען — האט זי געשריגען מיט א קוויטש — און איהם האט דער נוטער יאהר! נח, וואו ביזט דו ערניץ? גוואלד, איך וועל דאס ניט אויסהאלטען!

— וואו איז דער מחותן? —האבען איהר נעהאלפען שרייען חתן'ס צד—שוין צייט בעזעצען די כלה! וואו איז דער מחותן?

און דער „מחותן" איז געזעסען אין א ווינקעלי; ער האט זיך פער־קליבען אהין מיט א גוטען ברודער, רב משה יוסי דעם רב'ס איידעם, און דערצעהלט איהם אוים זיין ביטער הארץ, וואס פאר א פערשטערטע חתונה ער האט.

אלע טעכטער קיין עין־הרע חתונה געמאכט ווי עס געהער צו זיין; אלע מאל אראבגעבראכט די חאפלאפאוויטשער כלי־זמר; געקומען צו דער מיזינקע — ניטא קיין כלי־זמר!

משה יוסי דעם רב'ס איידעם גלעט זיך דאס בערדיל, קוקט מיט שמייכלענדיגע אויגעליך אויף דעם נארישען מחותן און זאגט צו איהם:

— אט האט איהר דאך כלי־זמר. די היגע כלי־זמר זענען דען קיין כלי־זמר ניט?

אויך מיר כלי־זמר! — מאכט צו איהם נח — א חתונה אהן חאפלאפאוויטשער כלי־זמר!

דאס ווייסט איהר דאך מסתמא רבותים, און קיינער וועט זיך ניט איינשטעלען אבלייקענען, אז יודען אויף דער גאנצער וועלט זענען מבינים אויף נגינה און האבען ליעב כלי־זמר.

כתריליווקער יודען—די זענען גאר די כפרה! לאז קומען קיין כתרי־ליווקע א חזן א רעכטער, דאוונען א שבת־מברכים, וועט מען פערזעצען א משכון און מע וועט געהן הארכען דעם חזן.

נח צעלניקער איז געווען, קאן מען זאגען, צווישען כתריליווקער א כתריליווקער. ווען נח ווייסט דאס פריהער, אז די חאפלאפאוויטשער כלי־זמר וועלען ניט קאנען זיין, לייגט ער אב די חתונה אויף חצי־אלול.

שפעטער, נאך דער חופה, האט ער ווידער ניט געסטייעט.

— וואו איז נח? —שרייט כלה'ס צד.

— וואו איז דער מחותן? —שרייט חתן'ס צד.

— דער מחותן? דער מחותן?

זעלדע געפינט איהם און ניט איהם א רעכטען פסק, טהוט א פלעסק בשעת־מעשה מיט די הענד.

— שען מאכסט דו חתונה די מיזינקע, וועה איז מיר!

— אהן די חאפלאפאוויטשער כלי־זמר מאכט נח—איז דאס ביי מיר א לויה, נישט קיין חתונה, א פערשטעהרטע חתונה!

— גאט איז מיט דיר, נח, וואס רעדסט דו? ווינד איז מיר! — זאגט צו איהם זעלדע מיט פייער—כתריליווקער כלי־זמר זענען קיין יודען ניט? כתריליווקער כלי־זמר האבען קיין קינדער ניט? כתריליווקער כלי־זמר בעדארפען נישט עסען? אי פע — שעמען מענסט דו זיך, שעמען אין דיי וויטען האלז אריין!... רב יהושע־העשיל, א פרייליכס!

און רב יהושע העשיל דער כלי זמר, איין עלטערער יוד מיט א וואטאווע קאפאטע מיט גראבע פאות און מיט א לאנגען טלית־קטן, טהוט א קלאפ מיט'ן סמיטשיק איבערן פידעל, און א ווינק צו דער חברה — און כתריליווקער כלי זמר בעווייזען אז זיי זענען אויך נישט קיין „יאלדען"; זיי שפיעלען א פרייליכס, ארבייטען אויף אלע כלים, רייסען די סטרונעס, ברומען אויפ'ן באס, בלאזען אין די טראמייטען, פייפען אויף די פלייטען, קלאפען אין די טאצען; דער עולם פלעסקעט צו מיט די הענד, צעשפרייט זיך, מאכט די ראד נרעסער און גרעסער, די מחותנים מיט די מחותנת'טעס פון ביידע צדדים נעמען זיך פאר די הענד און מע געהט א פרייליכס.

(פארטזעטצונג קומט).

איך האָב דערמאָנט די רעדע פון ד״ר בערנשטיין-כהן. איך רעכען פאַר נייטהיג צו געבען דעם לעזער אַ קורצען בעגריף פון דעם געדאַנקענ-גאַנג בערנשטיין-כהנ׳ס אין זיין רעדע.

ווי דער שטיינער איז פון אונזער עהרליכען בערנשטיין-כהן, האָט ער אָנגעהויבען זיין רעדע מיט קריטיק. ער האָט קודם כל געוויזען דער-רויף, אַז דער ציוניזם אין די אגודות איז אַנ׳אויבערפלעכליכער, האָטש דאָס גאַנצע יודישע פאָלק איז אין האַרצען ציוניסטיש. מיר האָבען 830 אגודות און דאָך קענען מיר ניט זאָגען, אַז מיר האָבען האָטש 830 אמת׳ע אַ ר ב י י ט ע ר אין ציוניזם. מיר האָבען ביז 60 טויזענד אָרגאַני-זירטע ציוניסטען, מיר האָבען זיי אָבער, אין אמת׳ן, נור אויפ׳ן פּאַפּיער. ליידער זעהען מיר צווישען אונז זעהר פיעל, וועלכע מ אַ ס ק י ר ע ן זיך נור מיט ציוניזם, ער איז דאָך אין דער יודישער גאַס אַ מאָדע געוואָרען; דאָס טהוען יוריסטען, דאָקטוירים, רבנים און גלאַט בעלי-בתים; זייערע צוועקען זענען תמיד די אייגענע נוצען. פיעל שקלים און אַקציעס גלאַט אַזוי, מהיכא-תיתי, אָבער ניט ווייל זיי זענען ציוניסטען; דערפאַר איי-גענטליך ווערען דאָס רוב אַקציעס ניט אויסגעקויפט. ווען מיר וואָלטען געהאַט 60 טויזענד אמת׳ע, בעהאַרצטע ציוניסטען וואָלטען מיר זיך גע-קענט פאַרלייפיג בעגנינגען; ס׳איז אָבער נ י ט אַזוי. מיר דאַרפען האָבען אַ פעסטען מיטעלפונקט, אַ ר ו ם וועלכען ס׳זאָלען זיך מיט דער צייט קענען גרופּירען אַלע געזונדע, צוזייטע און צושפּרייטע אַרבייטס קרעפטען.

א ל ע ציוניסטישע אַרבייט, קולטורעלע און עקאָנאָמישע, דאַרפען מיר טהוען נאָך אַ שטרייננ אויסגעאַרבייטען פּלאַן. אין דער אָרגאַניזאַציע דאַרף הערשען אַ שטרייננע דיסציפּלין. יעדער איינציגעס מיטגליעד פון דער אָרגאַניזאַציע דאַרף א ו נ ב ע ד י נ ג ט פאָלגען און ט ה ו ע ן דאָס וואָס דער קאָמיטעט לייגט אַרויף אויף איהם; פאָהרען אַהין וואו מען דאַרף, צו דער צייט וואָס מען דאַרף, ניט קוקענדיג אויף קיין זאַך און ניט רעכענדיג זיך מיט קיין שווערינקייט. שטענדיג אָבער רעדען דעם אמת, פּראָפּאַגאַנדירען—אָבער ניט חנפ׳נען, זיך פאַר קיינעם ניט שרעקען, ניט בוינען, און, ווי מען זאָגט, ״די היטעל ניט אַראָבנעהמען״. ע ר ק ל ע ר ע ן דעם ציוניזם און אויפקלערען דאָס פאָלק מוזען מיר, דאָס דאַרף זיין אונזער הויפּטצוועק.

ניט פון אַ ז י י ט דאַרפען מיר צוקומען צום ציוניזם. ניט אָנהויבען כלומר׳שט פון וויסענשאַפטליכע אוונד-קור׳סען און ביסליכווייז זיך צוריקען צום ציוניזם, נאָר מיר דאַרפען אָ נ ה ו י ב ע ן פון איהם — און דער נאַציאָנאַל-ציוניסטישער גייסט דאַרף בעלעבען א ל ע אונזערע אַרבייטען.

מיר רעדען אַלץ פון ״פּאָליטישער״ אַרבייט און פון ״קולטורעלער״ אַרבייט. מיר פערברייטען אָבער דעם בעגריף ״פּאָליטיש״ מיט ״דיפּלאָ-מאַטיש״. אין דער ד י פּ ל אָ מ אַ ט י ע קענען מ י ר גאַר ניט אויפטהון; דאָס טהוען די איינינע, וועלכע טוינען דערצו. פּאָליטיש דאָס פ אָ ל ק-ערציהען הייסט — איהם בריינגען צו אַ נאַציאָנאַלען זעלבסטבעוואוסט-זיין; דער יוד זאָל זיך פיהלען אַלס מ ע נ ש און אַלס י ו ד גלייך מיט אַלע מענשען און אַלע פעלקער; דאָס איז שוין אָבער ק ו ל ט ו ר ע ל ע אַרבייט. און וואָס האָבען מיר ק ו ל ט ו ר ע ל אויפגעטהון? קיין ביכער האָבען מיר ניט, קיין פּאָעטען, אויסער אַ פּאָר, האָבען מיר ניט, קיין פּלאַנמעסיגע אַרבייט אויך ניט; אפילו דאָס מאַטעריאַל, וואָס עס האָט זיך שוין אָנגעקליבען אין ציוניזם, איז ניטאָ ווער ס׳זאָל בעאַרבייטען. מיר דאַרפען צוגרייטען דאָס פאָלק צו פּאַלעסטינאַ. מיר דאַרפען האָבען די מענשען, וועלכע זאָלען קענען פיה-ען די קומענדיגע קאָלאָניזאַציע.

אונזער אַרבייט נעמט אַלזאָ אַרום דאָס גאַנצע לעבען פון יודישען פאָלק, יונגע און אַלטע; די יונגע דאַרפען מיר ערציהען, פאַר די על-טערע דאַרפען מיר זאָרגען און זיי בעלעהרען.

דאָס איז דער קצור, דער תוך, פון דער רעדע.

און דעם תוך ווילען מיר איבערגעבען אויך פון ה׳ מאַצקינ׳ס רעדע.

אַ חוץ דעם, וואָס מיר האָבען שוין פריהער געבראַכט פון זיין רעדע, האָט ער נאָך פאָלגענדעס געזאָגט:

מיר דאַרפען דעם ציוניזם ווי ס׳ע נ ש אַ פ ט ל י ך בעגרינדען. בשעת מיר פּראָפּאַגאַנדירען דעם ציוניזם, דאַרפען מיר זיך ניט בענוצען מיט מליצות, געפיהלען און פּאָעזיע, און אויף אַ ז אַ אופן בעגרינדען דעם ציוניזם ווי ס׳טהוען עס מגידים און פערשיעדענע אַגיטאַטאָרען. מיר טאָרען ניט און דאַרפען ניט בויען דעם ציוניזם אויף דער רעליגיאָן. מיר ווילען ניט און דאַרפען ניט שטרייטען געגען איהר, דאָס טהוט די צייט אַליין, און אפשר נאָך מעהר ווי מיר וואָלטען געוואָלט. מיר זענען מקנא ד י וועלכע האָבען אַ רעליגיאָנס-אידעאַל; ער איז הויך און הייליג פאַר די וואָס גלויבען, ער ווערט אָבער ב ע ש מ ו צ ט, ווען, אפיקורסים, ניט-גלויבינע, מאַסקירען זיך און רעדען כלומר׳שט אין נאָמען פון דער אמונה.

דעמאָקראַטישע יסודות דאַרפען מיר אַריינפיהרען אין ציוניזם און אין אַלע זיינע אָרגאַנען, ווי די באַנק, קאָנגרעס א. ד. ג. דער גרויסער קאָנגרעס דאַרף נור געבען זיין הַסְכָּמָה אויף קולטורעלע אַרבייט בִּכְלָל, ווי אַזוי און וואָס מיר האָבען צו טהון, — איז אונזער זאַך.

זיין רעדע האָט בכלל געמאַכט זעהר אַ טיעפען איינדרוק, האָטש— ווי געזאָגט— אין פיעל פונקטען האָבען פיעל מיט איהם ניט מַסְכִּים געווען.

און אַט אַזוי איז מען זיך מְפַלְפֵּל און קיין נייעס וואָרט, קיי נייער געדאַנקען.

ס׳פערשטעהט זיך, אַז אַהן אויסנאָהמען איז אונמעגליך. אַלס ביישפּיעל קען דינען ה׳ אַבערסאָן. ער איז — נאַטירליך — מסכים צו דעם, אַז דער ציוניזם מ ו ז ווערען אַ פאָלקס-בעוועגונג, ער מוז זיין דעמאָקראַטיש, ער מיינט אָבער, אַז עקאָנאָמישע אַרבייט, — אויב מיר זאָלען זיך ווי געהעריג מיט איהר אָבגעבען, — איז אונבעדינגט פער-בונדען מיט פּאָליטיק, און מיר האָבען ניט צו טרייבען קיין פּאָליטיק אין די לענדער, וואו מיר וואָהנען; אונזער פּאָליטיק ליגט אין פּאַלעס-טינאַ. פאַר אַלעם אָבער מוזען מיר אונזער פאָלק פּ אָ ל י ט י ש זעלבסט-שטענדיג מאַכען, נ אָ כ ד ע ם און ד אָ ר ט ווילען מיר זיך בעמיהען עס אויך עקאָנאָמיש פריי צו מאַכען, אַזוי האָבען אויך אַלע פעלקער געטהון. מיר קענען זיך ניט אָבזאָגען פון צו טהון די אָדער יענע אַרבייט, כדי צו פערגרינגערען די שווערע עקאָנאָמישע לאַגע פון יודישען פאָלק. — מיר מוזען אָבער תָמיד געדענקען, אַז דאָס איז נור אַ צ י י ט ל י כ ע אַרבייט, ווייל די אמת׳ע, קלאָרע תשובה אויף די ביטערע פראַגע: ״וואָס זאָלען מיר עסען?״ ווי אויך אויף אַלע אַנדערע פראַגען, ווי קולטור א. ד. ג. וועלען מיר קענען געבען נור אין פּאַלעסטינאַ.

אפילו ה׳ בוכמיל, וועלכער האָט געהאַלטען אַ לאַנגע רעדע, 3 שָׁעָה כְּסֵדֶר, האָט אויך קיין נייעס ניט געזאָגט. בכלל איז ער מסכים צו מאַצקינען, נאָר ער האָט זיין פּלאַן גאַנץ אויספיהרליך, קלאָר און דייטליך, ווי אַ גרויסער בקי אין זיין זאַך, פאָר-געלעגט. איבערגעבען די

איינציגע פלענער רעכען איך פאר איבריג — דאס ענגע ארט אין "יוד" ערלויבט עס מיר ניט.

דעם דריטען טאג שוין זיצען מיר אויף דער אסיפה. דער זאל איז ענג, די לופט איז שווער, די דעלעגאטען און געסט זענען מיעד, און דאך הערען אלע — אפילו די לאנגווייליגע רעדען — מיט גרויסען ערנסט און אויפמערקזאמקייט אלעס וואס ווערט גערעדט. ניטא קיין טומעל אין ק א ר י ד א ר — ווי געוועהנליך אויף די קאנגרעסען — ניט קיין גרויסע אפלאדיסמענטען אין זאל.

דעם איינדרוק האט מען, אז על כל פנים ו ו י ל באמת די יוגענד עפיס טהון; זי ו ו י ל פאר זיך קלאר מאכען, ו ו א ס זי האט צו טהון און ווי א ז ו י צו טהון. וועט זי אויך זיין אין דער פראקטישער ארבייט אזוי ערנסט און צו דער ארבייט אין לעבען אזוי איבערגעגעבען מיט דעם גאנצען הארצען — דאס וועט אונז די שפעטערע צייט ווייזען.

דערווייל אבער... דערווייל איז נאך אבער די אסיפה ניט געענ־דיגט; דעם סוף וועל איך אין צווייטען בריעף געבען.

ש. ר א ז ע נ פ ע ל ד.

פאליטישע איבערזיכט.

(די פארלאמענטען אין מערב איירופא. — די אמונות אין פראנצויזישען בודזשעט. — די פוילישע פראגע אין פרייסען.)

די פארלאמענטען זענען איצט פונאנדערגעלאזען אויף די ימים־טובים ביז נאך ניי־יאהר. פאר דעם פונאנדערגעהן זיך האט דער עסט־רייכישער פארלאמענט אנגענומען דעם בודזשעט (דעם חשבון פון די הוצאות און הכנסות) נור אויף דאס ערשטע פערטיל יאהר. דער וואונש פון דער רעגירונג דורכצופיהרען דעם בודזשעט אויף דאס גאנצע יאהר איז ניט ערפילט געווארען, ניט מחמת דער פארלאמענט איז געווען געגען די פארגעלעגטע הוצאות, אבער נור דערפאר, וואס די שטענדיגע מחלוקת'ן צווישען די פארטייען, די סקאנדאלען און שטערונגען, וועלכע זענען געווארען א שטענדיגע קראנקהייט פאר דעם עסטרייכישען פאר־לאמענט, האבען נאכאנאנד אראבגעשלעפט די ויכוחים אויף גאנץ אנדערע וועגען און ניט געגעבען דעם פארלאמענט די מעגליכקייט זיך מעהר צו פארנעהמען מיט דעם בודזשעט.

אין פראנצויזישען פארלאמענט נעהען די לעצטע צייט די ויכוחים אהן א בעזונדער רעש. די רעגירונג האט ביי אלע פראגען א גרויסע מערהייט פון שטימען, און די געגנער האבען דערום ווייניג השק זיך אריינצולאזען אין א שארפע קריטיק געגען וואלדעק־רוסא'ס מיניסטעריום; זיי ווייסען צו גוט, אז זייער ארבייט וועט זיין אומזיסט. ביי דער פראגע איבער דעם בודזשעט פאר אמונה־זאכען האבען די סאציאליסטען פארגעלעגט אין גאנצען ארויסצונעהמען פון בודזשעט דעם פונקט איבער רעליגיאנען. אין פראנקרייך האבען די קאטוילישע, פראטעסטאנטישע און יודישע אמונה גלייכע רעכטע, די רעגירונג האלט אויס אויף איהר חשבון קלויסטערס, קירכען און שולען, זי האלט אויס קריסטליכע און יודישע סעמינאריען, זי צאהלט געהאלט די קריסטליכע גייסטליכע און יודישע רבנים. די סאציאליסטען פערלאנגען אבער אבצוטהיילען אין גאנצען די רעליגיאן פון דער מלוכה. זיי ווילען, אז די אנהענגער פון יעדער רעליגיאן זאלען זיך אליין אויסהאלטען זייערע אינסטיטוציאנען און גייסטליכע און אז די רעגירונג זאל זיך ניט מישען אין קיין שום אמונה זאכען, אזוי ווי די פערטרעטער פון די פערשידענע אמונות דארפען זיך ניט מישען אין די ענינים פון ממשלה. די אמונה, פער־לאנגען זיי, זאל בלייבען איין פריוואט זאך, וואס געהט אן נור דעם איינצעלנעם מענשען אדער א געוויסע צאהל מענשען, אבער זי דארף זיך ניט אנקעהרען מיט דער מלוכה, וועלכע בעשטעהט אויס מענשען פון פערשידענע אמונות אדער וועלכע האבען פערשידענע מיינונגען איבער אמונה. דער מיניסטער־פרעזידענט וואלדעק־רוסא, וואס פיהרט שוין מעהר ווי צוויי יאהר די פראנצויזישע רעגירונג אויף דעם גילדערנעם מיטעלוועג צווישען די סאציאליסטען פון איין זייט און דער קאנסער־וואטיווער פארטיי פון דער אנדערער זייט, האט זיך ביי דער דאזיגער פראגע געשטעלט אויף דער זייט פון די קאנסערוואטא־ען און געמעסיג־טע רעפובליקאנער און געקראגען נאטירליך א גרויסע מעהרהייט פון שטימען.

אין איטאליענישען פארלאמענט ווערען אלץ העכער די שטימען פאר א גרעסערע התקרבות צו פראנקרייך. דער מיניסטער פאר אויס־לאנד פרינעט, האט געהאלטען אין פארלאמענט א רעדע, אין וועלכע ער האט גערעדט איבער דעם הסכם צווישען איטאליען און פראנקרייך אין פיעל פאליטישע פראגען. די איטאליענישע און די פראנצויזישע צייטונגען בעמיהען זיך מיט אלע כחות אבצורייסען איטאליען פון דעם בונד מיט דייטשלאנד און אגיטירען שטארק פאר א נעהנטערע פריינד־שאפט צווישען איהר מיט פראנקרייך. א גרויסע שולד אין דער אב־קיהלונג צווישען איטאליען און דייטשלאנד האט ארויסגערופען דער דייטשער פראיעקט איבער די נייע טאריפען.

אין דייטשען פארלאמענט איז די פראגע איבער די טאריפען איבערגעגעבען געווארען א בעזונדער קאמיסיאן פון 28 מענשען, וועלכע דארף אין משך פון א חודש ארויסזאגען איהר מיינונג פאר דעם פאר־לאמענט. דערווייל האט דייטשלאנד געהאט אנדערע פראגען. איינע פון זיי איז די פוילישע.

דאס לאנד פאזען (אין מזרח פון פרייסען) האט א גרויסע פוילישע בעפעלקערונג, ווייל פאזען איז א טהייל פון דער אמאליגער פוילישער מלוכה. פון לאנג אן סטארעט זיך פרייסען אויסצומעקען אין פאזען יעדען זכר פון אמאליגער זעלבסטשטענדיגקייט. צו דעם צוועק בעזעצט פרייסען אין פאזען וואס מעהר דייטשע קאלאניסטען און ניט זיי פערשידענע זכיות. אין די שולען ווערען די למודים איינגעפיהרט אין דייטשער שפראך. די פרייסישע רעגירונג איז אזוי שטרענג, אז זי האט אפילו פערבאטען די שילער פון מיטעלשולען צו נעהמען אין דער היים פריוואטע לעקציעס אין פויליש. ביז איצט האט מען אין פאזען די רעליגיאן געלערנט מיט די פוילישע קינדער אין פוילישער שפראך, איצט אבער האט די פרייסישע רעגירונג אויך איינגעפיהרט דעם למוד פון רעליגיאן אין דייטשער שפראך. דאס האט ארויסגערופען אין פאזען א שטארקע פערביטערונג. אין פיעל שולען האבען די קינדער ניט געוואלט ענטפערן די לעהרערס אויף דייטש. אין דער שטאדט ווערעשען זענען דערפאר די פוילישע שילער שטארק בעשטראפט געווארען. פאר די קינדער האבען זיך אנגענומען די מוטערס, וועלכע האבען זיך אריינ־געריסען אין די קינדערשול און אנגעהויבען א געשלעג מיט די לעהרערס. די מוטערס זענען ארעסטירט און פערמשפט געווארען. די פאליאקען אין אנדערע לענדער האבען זיך אנגענומען פאר זייערע ברידער אין פאזען און רופען צונויף אומעטום אסיפות און פראטעסטירען געגען די בעהאגדלונג פון דער פרייסישער רעגירונג. אין לעמבערג און אין ווארשוי זענען אויך פארגעקומען דעמאנסטראציעס געגען די דייטשע

קאָנזולען. אבער מיט די דעמאָנסטראַציעס האָבען זיך די פּאָליאַקען אַליין אָנגעטהון פיעל שאַדען, ווייל די דייטשע רעגירונג וועט איצטער נאָך שטרענגער זיך נעהמען געגען די פּאָליאַקען און זייער בעוועגונג אָנפאַזען.

י. ל.

דער ווייססער האַנדעל.

ניט לאַנג איז אין אַמסטערדאַם אָבגעהאַלטען געוואָרען אַ קאָנפֿערענץ וועגען זעהר אַ טרויריגער פֿראַגע, וואָס דאַרף אינטערעסירען אַלע פֿעלקער און דערהויפּט אונז יודען — דאָס איז די פֿראַגע וועגען דעם וו י י ס ע ן ה אַ נ ד ע ל. אַזוי רופֿט מען דעם האַנדעל מיט פֿערפֿיהרטע יונגע מיידליך, וועלכע מען פֿיהרט אַרויס פֿון אייראָפּאַ אין אַנדערע ווייטע לענדער און מען פֿערקויפֿט זיי, אַזוי ווי מען פֿלעגט אַמאָל פֿערקויפֿען די נעגערן פֿון אפריקא, — וואָס עס האָט געהייסען דער שוואַרצער האַנדעל.

גראָד אין אונזער צייט, ווען אין פֿיעל לענדער פֿון אייראָפּאַ נעהמט אַזאַ שטאַרקע בעוועגונג פֿאַר גלייכע רעכטע פֿאַר פֿרויען, ווערען טויזענדע פֿון יונגע מיידליך יעדען טאָג געוואָרפֿען אין אַ זומפּ פֿון שאַנד און עלענד דורך נידערטרעכטיגע געשעפֿטמאַכער, וואָס בענוצען דעם דלות און די תמימות פֿון אונשולדיגע נשמות, כדי צו שמיעדען מיט זיי געלד.

שוין פֿאַר צוויי יאָהרען איז צוערשט געגרינדעט געוואָרען אַ אינטערנאַציאָנאַלער קאָמיטעט אין לאָנדאָן צו בעשיצען די אָרימע קינדער פֿון יענע מענשליכע חיות. דער קאָמיטעט האָט ניט לאַנג צוזאַמענגערופֿען אַ קאָנפֿערענץ אין אַמסטערדאַם, כדי צו וויסען, וואָס מען האָט אויפֿגעטהון אין די צוויי יאָהר.

אַלע לענדער פֿון אייראָפּאַ, חוץ טערקיי און די באַלקאַן־לענדער האָבען געשיקט פֿערטרעטער צו די קאָנפֿערענץ אין אַמסטערדאַם.

די טרויריגע פֿראַגע פֿון האַנדעל מיט מענשענפֿלייש האָט שוין לאַנג בעזאָרגט אַלע איידעלע מענשען, און אַזוי ווי אין אָנהויב פֿון פֿאָריגען יאָהרהונדערט האָט מען גענומען פֿיהרען אַ שטאַרקע בעוועגונג געגען דעם שוואַרצען האַנדעל, וועלכען מען האָט אויך נאָך פֿיעל מיה און מלחמות אין גאַנצען אויסגעראָט, — אַזוי הויבט זיך יעצט אָן אַ בעוועגונג געגען דעם ווייסען האַנדעל. אין פֿיעל לענדער ערהויבען זיך שטימען געגען די פֿערמיטלער, וואָס פֿערשטויסען טויזענדע פֿון אָרימע מיידליך אין אַ אָבגרונד פֿון שמוץ און שאַנד. פֿון אַלע זייטען האָט מען געהערט קלאָגען איבער די אַקטען און נבלות פֿון די פֿערמיטלער, אָפֿט האָט מען געהערט דערצעהלען דעריבער שרעקליכע געשיכטען, מען פֿלעגט זיך דעריבער זעהר ערגערן און דאָס איז געווען אַלץ, דערמיט האָט מען יוצא געווען. געגען די פֿערברעכער האָט מען גאָר ניט געקענט טהון, ווייל די רעגירונגען זענען ניט געווען איינינ, דורך איין געזעטץ, אין דער דאָזיגער פֿראַגע. דער פֿערברעכער האָט נור געדאַרפֿט אַריבערגעהן די גרענעץ און איז שוין ווידער געווען פֿריי אָנצוהויבען זיין שענעם האַנדעל אין איין אַנדער לאַנד.

די פּראָסטיטוציאַ איז אַ אַלגעמיינע קראַנקהייט ביי אַלע פֿעלקער, אבער ביי אונז יודען האָט מען פֿון דער צרה אַמאָל גאָר ניט געוואוסט. ערשט אין פֿאָריגען יאָהרהונדערט, אַז די מויערן פֿון געטאָ זענען איינגעבראָכען געוואָרען, האָט אַ שטאַרקער מערב־ווינד גענומען בלאָזען אין אונזערע ענגע גאַסען, וואָס האָט אפילו אין פֿיעל ווינקלען גערייניגט די לופֿט, אבער פֿאַר איינס האָט ער אויך פֿיעל צווייגען פֿון יודישען שטאַם אָבגעבראָכען, און פֿיעל פֿרעמדען שמוץ אַרויפֿגעוועהט אויף אונז. און אַז עס האָט זיך אָנגעהויבען די יודישע עמיגראַציאָן פֿון רוסלאַנד, גאַליציען און רומעניען, און אונזערע ברידער האָבען אָנגעהויבען אַרומשלעפּען זייער דלות פֿון איין לאַנד אין אַנדערען, האָבען דאַן געוויסע שאַכערמאַכער גענומען פֿאַנגען פֿיש אין מוטנעם וואַסער, און האָבען אָנגעהויבען צו טרייבען אַ שענדליכען האַנדעל מיט יודישע נפשות. און צו להכעיס אַלע אַנשטרענגונגען, וואָס מען פֿלעגט מאַכען צו אונטערדריקען דעם נידערטרעכטיגען שאַכערמאַכער, האָט מען נעקענט זעהען, צו אונזער שאַנד, אין 1892־סטען יאָהר אין סועץ איבער ד ר י י ט ו י ז ע נ ד יודישע מיידליך, וואָס זענען געפיהרט געוואָרען אין אַזיען, אפריקא און דרום אַמעריקא. מען פֿלעגט זיי פֿערשאַכערן ווי אַ פּשוטע סחורה. מען פֿלעגט זיך דינגען איבער זיי ווי איבער בהמות, דעם קורס נאָך; ער פֿלעגט פֿאַלען אָדער שטייגען, נאָך דעם, אויב ברונעטקעס אָדער בלאָנדינקעס, זענען געווען מעהר, אָדער אויב די אָדער יענע פֿלעגען מעהר געפֿאָדערט ווערען אויף דעם מאַרק! דערום דאַרפֿען מיר יודען בעזונדערס דאַנקבאַר זיין די איידעלע קריסטען, וואָס האָבען איצט גענומען אויף זיך צו קעמפֿען געגען דעם האַנדעל מיט מיידליך, ווייל דער דאָזיגער שאַנד איז אונז מעהר נוגע ווי אַנדערע.

דאָס אינטערנאַציאָנאַלע בּיראָ פֿון לאָנדאָן האָט בעשלאָסען דורכצוזעצען אַ דיפּלאָמאַטישע אָבמאַכונג צווישען אַלע רעגירונגען פֿון פֿערשיעדענע לענדער, און האָט געפּועלט ביי דער פֿראַנצויזישער רעגירונג זי זאָל צוזאַמענרופֿען אַ דיפּלאָמאַטישע קאָנפֿערענץ אין אַמסטערדאַם.

אָבער דערווייל זענען די פֿערשיעדענע נאַציאָנאַלע קאָמיטעטען וואָס זענען געגרינדעט געוואָרען אין פֿערשיעדענע לענדער, ניט געזעסען ליידיג. דער ענגלישער קאָמיטעט, נאָכדעם ווי ער האָט זיך בעראַטהען מיט די איבריגע קאָמיטעטען פֿון אַנדערע לענדער, האָט אויסגעאַרבעט אַ געזעצפּראָיעקט פֿאַרצולעגען פֿאַר די דיפּלאָמאַטישע קאָנפֿערענץ אין אַמסטערדאַם. דער האָלענדישער קאָמיטעט, כדי צו ברייננען זיכערע פֿאַקטען און ראיות איבער דעם ווייסען האַנדעל, האָט נאָכגעפֿאָרשט אין דער שטיל איבער דעם, ווי די פֿערמיטלער בענעהמען זיך פֿון אָנפֿאַנג אָן, ווי זיי רעדען איבער די יונגע מיידליך ביז זיי פֿערשלעפּען זיי אין אַ שאַנד־הויז.

דורך די פֿאָרשונגען האָט מען געקענט נאָכשפּירען, ווי די מעקלער בענעהמען זיך, כדי זיך צו פֿערשאַפֿען אין פֿרעמדע לענדער יונגע מיידליך, על פּי רוב, נאָך ניט מינדיגע, ווי זיי ווערען פֿערפֿיהרט דורך פֿאַלשע הבטחות, ווי זיי ווערען דערנאָך פֿערשטויסען אין די שאַנדהייזער און פֿערשריעבען ביי דער פּאָליציי אונטער אַ פֿאַלשען נאָמען. אַזוי ווי אין אַמעריקאַ איז אַ פּאַספּאָרט כמעט גאָר ניט פֿערלאַנגט, איז זעהר לייכט צו מאַכען אַ פֿאַלשע מעטריקע.

ווען דער אייגענטהימער פֿון אַ שאַנדהויז דאַרף האָבען פֿרישע „סחורה“, קומט ער אין אַ גרויסע שטאָדט און ווענדעט זיך צו אַ פֿערמיטלער, וועלכען ער קען שוין פֿון לאַנג, דער פֿערמיטלער האָט אַגענטען אין אַנדערע קלענערע שטעדט, און אין אַ קורצע צייט פֿאָהרט ער אַב, מיט אַ פֿרישען פּאַק פֿון מענשענפֿלייש, יונגע מיידליך,

וואָס מען האָט זיי דעם אמת ניט געזאָגט, צו וועלכער בעשעפטיגונג זיי זענען בעשטימט.

כדי איינצורעדען די יונגע אונשולדיגע מיידליך, זיי זאָלען איינשטימען אָנצונעהמען אַ פֿאַלשען נאָמען, דערצעהלט מען זיי, אַז עס איז נייטהיג ניט אנדערש צו ווייזען דאָקומענטען, אַז זיי זענען שוין מינדיג, כדי צו בעקומען די שטעלע, וואָס מען זאָגט זיי צו.

אָפֿט שטעלען זיך די פֿערמיטלער פֿאַר פֿאַר עהרליכע שדכנים און ווייזען אַ פֿאָטאָגראַפֿיע פֿון אַ רייכען מאַן אין גאָלד און בריליאַנטען וואָס זוכט אַ כלה, אָדער זיי שטעלען זיך אַליין פֿאָר אַלס חתנים, און מאַכען רייכע מתנות דעם אָרימען מיידיל, וואָס ווערט געבלענדעט, און געהט ווי אַ פֿויגעל אין נעטץ אַריין.

דער מזל פֿון די אונגליקליכע מיידליך איז אין אַלע לענדער וואו זיי ווערען פֿערשלעפט טרויריג. פֿון דעסטוועגען, אויב אין אַזאַ עלענד קען נאָך געבען מדרגות. אויב אין אַזאַ גיהנם. -- וואָס ביי דעם איינגאַנג שטעהט אויפֿגעשריעבען, אַז מען זאָל שוין פֿערלאָזען יעדע האָפֿנונג — קענען נאָך זיין ניט גאַנץ אונגליקליכע, זענען די מיידליך, וואָס ווערען פֿערקויפֿט אין אַ אייראָפּעאישען לאַנד ניט די אונגליקליכסטע! דאָס אונגליק פֿון די מיידליך, וואָס ווערען בעשטימט פֿאַר דרום־אַמעריקא, איז נאָך פֿיעל מעהר צו בעקלאָגען!

די אייראָפּעאישע פּארטען פֿון אַמסטערדאַם, האַמבורג, מאַרסאיל, אָדעסאַ, גענוא און סוטהאַמפּטאַן זענען די גרויסע אָדערן, דורך וועלכע עס גיסט זיך דאָס יודישע בלוט! דורך די פּאַרטען געהען אַב שיפֿען מיט לאַדונגען פֿון אונגליקליכע יודישע קינדער, אַבצופֿרישען די אַרטיקלען פֿון די שאַנדהייזער פֿון דרום־אַמעריקא!

דורך דעם פּאַרט פֿון גענוא אַליין, שעצט דער איטאַליענישער קאָמיטעט אויף 1200 די צאָהל פֿון די אונגליקליכע, וואָס ווערען עקספּעדירט אין דרום־אַמעריקא יעדעס יאַהר.

דער גרעסטער טהייל פֿון זיי שטאַמען פֿון גאַליציען און רוסלאַנד, זייערע יאָהרען זענען געוועזען פֿון 13—25. זיי ווערען אָנגעגעבען פֿאַר קרובים, אָדער פֿאַר דיענסטמיידליך פֿון די פֿערמיטלער, וואָס פֿיהרען זיי. דער גרעסטער טהייל פֿון זיי ווערט צוזאַמענגעקליבען צווישען דער יודישער בעפֿעלקערונג — די אָרימסטע און די אונטערדריקטעסטע, זאָגט דאָס רעפּעראַט — און זיי זענען געוועהנליך אַלט — די אָרימע בעשעפֿענישען! — בערך 13—14 יאַהר!

ווי זיי קומען אין אַ פֿרעמד לאַנד, זונדערט מען זיי אַב פֿון דער איבריגער וועלט, זיי זענען אַרומגערינגעלט פֿון מענשען, וואָס זיי פֿערשטעהען אפילו ניט זייער שפּראַך, און פֿיהלען זיך פֿערלאַרען. פֿיעלע געבען זיך אונטער צו זייער טרויריגען מזל, און ווי אַ פֿרישע בלום, וואָס איז אַריינגעפֿאַלען אין רינשטאָק, לאָזען זיי זיך אַוועקטראָגען דורך דעם שמוטציגען שטראָם אין אַ תהום, וואו זיי ווערען דערטרונקען. זעלטען, זעהר זעלטען האָבען אַנדערע דעם מוטה און דאָס גליק זיך אַרויסצוראַטעווען פֿון זייערע אייזערנע צוואַנגען.

געוועהנליך בלייבען די מיטלען, וואָס מען געברויכט אין די פּאָרטען, אָהן אַ פּעולה, ווייל די פֿערמיטלער, על פּי רוב, צו אונזער שאַנדע, גאַליצישע אָדער פּוילישע יודען, זענען זעהר פּאָרזיכטיג, און עס איז זעהר שווער זיי צו פּאַקען און איבערצוגעבען אין די האַנד פֿון דער פּאָליציי.

איבּ־יגענס, אַזוי ווי עס בעשטעהט נאָך ניט קיין אינטערנאַציאָנאַלע אָבמאַכונג אין דער זאַך, וואָלט זעהר שווער זיין די פֿערמיטלער צו אַרעסטירען און אָנצוקלאָגען פֿאַר געריכט

אין בוענאָס־איירעס, וואו ביז ניט לאַנג האָבען דיעזע טרויריגע העלדען געהאַט זייער הויפּטקוואַטיער, און פֿון וואַנען זיי זענען אַרויסגעפֿאָהרען קיין מאָנטעווידעאָ, וואו די איירָאפּעאישע קאָנזולען האָבען אָנגעהויבען עטוואָס שטרענג נאָכקוקען נאָך זיי, — האָט די פּאָליציי ענטדעקט, אַז יעדעס שאַנדהויז איז געוועזען סעקרעטנע פֿערבונדען מיט דעם שכנ'ישען הויז, און בשעת די פּאָליציי פֿלעגט מאַכען אַ אונטערזוכונג אין איין הויז, פֿלעגט מען גלייך געבען וויסען אין די אַנדערע און מען פֿלעגט בעהאַלטען די ניט מינדיגע מיידליך צווישען דאָפּעלטע ווענד, וואָס עס זענען געמאַכט געוועזען אין יעדעס הויז אָדער אין פֿערבאָרגענע קעלערס.

ווען דער קאַפּיטאַן פֿון שיף וואָלט געטראָגען פֿאַר די איבערפֿיהרונג פֿון אונמינדיגע מיידליך דיזעלבע שטראָף ווי פֿאַר די איבערפֿיהרונג פֿון אַנטלאָפֿענע סאָלדאַטען אָדער אַרעסטאַנטען, וואָלט מען קענען האָפֿען, אַז עס וועט ניך געמאַכט ווערען איין סוף פֿון דעם טרויריגען האַנדעל מיט לעבעדיגער סחורה.

לאָמיר האָפֿען, אַז די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפֿערענץ וועט אויך ברייגנען אַ ישועה פֿאַר די דאָזיגע אומגליקליכע יודישע קינדער. לאָמיר האָפֿען, אַז עס וועט קומען אַ סוף אויך פֿאַר אונזערע פֿערפֿלוכטע שאַכערמאַכער, וואָס רויבען די נשמות פֿון אָרימע קינדער, צושטערען זייער עקסיסטענץ און לעשען אויס אין זיי די הייליגסטע געפֿיהלען פֿון אַ מענשליכער נשמה.

די צרה איז אַ אינטערנאַציאָנאַלע — האָט געזאָגט ריכטיג איינער פֿון די דעלעגאַטען אויף דער אַמסטערדאַמער קאָנפֿערענץ — מוז די הילף אויך זיין אַ אינטערנאַציאָנאַלע!

א.

די יודישע וועלט.

ציוניסטישע נייעס.

*** פֿון פֿיעל עסטרייכישע און גאַליצישע שטעדט איז מען מודיע וועגען ציוניסטישע גרויסע פֿאָלקס־אסיפֿות ביי וועלכע עס איז אויסגעדריקט געוואָרען די סימפּאַטיע דעם 5־טען קאָנגרעס אין באַזעל. אין קראָקוי איז שבת דען 21־טען געווען אַ גרויסע אסיפֿה פֿון פֿעריין „ציון“, אין וועלכער ה' ד״ר לעהרפֿריינד האָט געהאַלטען אַ רעדע וועגען די 4 יאַהר קאָנגרעס־ארבייט און ה' בערקאָוויטש וועגען נאַציאָנאַל־פֿאָנד. עס איז אָנגענומען געוואָרען אַ רעזאָלוציאָן צו שיקען צום קאָנגרעס איין קונדגעבונג. דער ראש פֿון דער היזיגער קהלה האָט געענפֿערט אויף דער ביטע פֿון לעמבערגער קאָמיטעט צוזאַמענצורופֿען איין אסיפֿה, וועגען קאָנגרעס, אַז אַזאַ אסיפֿה קען נישט איבער מאַנכע סבות געמאַכט ווערען, נאָר ער, אַלס ראש פֿון דער יודישער קהלה, דריקט אויס אין איהר נאָמען דעם קאָנגרעס זיין פֿולע סימפּאַטיע און ווינשט איהם ערפֿאָלג צו זיין ארבייט לטובת־הכלל.

= דעם 20 נאָוועמבער האָט דער קאָמיטעט פֿון דער „חברה צו שטיצען בעלי־מלאכות און אַקערבויער אין ארץ ישראל“ געהאַלטען אַ בעזונדער אסיפֿה צוליעב דער 10 יעהריגער יאָהרצייט פֿון דעם גרינדער און ערשטען פּרעזידענט פֿון דער חברה ד״ר. לעאָן פּינסקער. אויף דער אסיפֿה זענען געווען אַלע מיטגליעדער פֿון קאָמיטעט און בערך 20 מיטגליעדער פֿון דער חברה. די אסיפֿה איז געעפֿענט געוואָרען דורך דעם פֿערטרעטער פֿון פּרעזידענט ד״ר. הימעלפֿאַרב, וועלכער האָט אין אַ רעדע ערקלערט דעם תוך פֿון פּינסקער'ס אידעען ה' מ. ל. ליליענבלום האָט געשילדערט אין זיין רעדע פּינסקער'ס אַרבייט אין די לעצטע יאָהרען פֿון זיין לעבען, זייט ער איז אויפֿגעטרעטען אַלס עסקן אין ישוב ארץ ישראל. ה' אשר גינצבּרג האָט געהאַלטען אַ רעדע איבער ד״ר „פּינסקער אַלס בעגרינדער פֿון ציוניזם“. די אסיפֿה האָט זיך געענ־

דיגט מיט א רעדע פון בן-עמי וועגען דער בעדייטונג פון פינסקער'ס בראשורע „אויטאעמאנציפאציאָן“.

= דער טערקישער געזאנדטער אין בערלין האָט אויפגענומען אין א לאנגער אאווידיענץ דר. עדוארד לעשינסקי, וועלכער האָט איהם געהאלטען א רעפעראט וועגען דער ציוניסטישער בעוועגונג. דער געזאנדטער האָט זיך אים זין פון דער טערקישער רעגירונג זעהר פריינדליך אויסגעדריקט איבער דעם ציוניזם.

= דער נאציאָנאל פאנד. אויף דעם פיערטען קאָנגרעס איז געוואָרען אָנגענומען דער בעשלוס, אז מען זאָל שאפען א יודישען נאציאָנאַלפאָנד (קרן קימת), און אז די ארבייט וועגען דער זאך זאָל זיך אָנהויבען ערשט, אז די יודישע קאָלאָניאלבאנק וועט געעפענט ווערען.

דער יודישער נאציאָנאַל-פאָנד איז א פערמעגען פון יודישען פאָלק, וועלכעס דארף ליגען ניט געריהרט ביז דער צייט, ווען ער וועט דערגרייכען א געוויסע סומע לויט בעשטימונג פון קאָנגרעס (בערך 200,000 פונט), און דאַן דארף ער ווערען בענוצט אויסשליסליך צום קויפען ערד אין סיריען און ארץ-ישראל. דעם פאנד קלערט מען צו בענוצען אויף אזא אופן, אז נור די העלפט פון די געלדער, וועלכע ווערען צונויפגעקליבען יעדעס יאָהר, זאָל ווערען פערווענדעט אויף קויפען ערד; די אַנדערע העלפט און אויך די צינזען דארפען בלייבען ליגען אזוי לאנג, ביז עס וועט מעגליך זיין אונטערצונעהמען א קאָלאָניזאציאָן אין גרויסען.

געלד אויף דעם נאציאָנאַל-פאנד וועט מען קלויבען מיט הילף פון מאַרקען, וועלכע דארפען זיין פון קליינעם ווערטה.

די מארקענביכער ווערען איבערגעגעבען דער יודישער קאָלאָניאלבאנק, וועלכע זאָל אויף געוויסע אופנים ווערען די הויפטשטעלע צום איינלעגען און פערקויפען די מארקען.

די באנק אלס הויפטשטעלע האט די אויפגאבע צו פערקויפען די מארקען ציוניסטישע פעריינען געגען באר צאהלונג. דער פערקויף וועט קענען געשעהן אם ביליגסטען דורך די צאָהל-שטעלען פון דער באנק.

די באנק ווי די לאנדעס צענטראלשטעלען וועלען בעקומען צו 5 פראצענט פון די פערקויפטע מארקען, כדי צו דעקען די הוצאות אויף פאָרטא; קיין שום אנדערע הוצאות וועלען נישט ווערען געמאכט פון די מארקען-געלדער.

דער ענגערער אקציאָנסקאָמיטעט נעהמט איבער די הנהגה פון נאציאָנאַל-פאָנד, און דארף רעווידירען די ביכער און די הויפט-קאסא. ער דארף אויך בעשטימען די דערווייליגע בעדינגונגען פאר דער באנק אלס דעפאישטעלע.

דער אקציאָנסקאָמיטעט פון ציוניסטען-קאָנגרעס דארף אויך ארויסזאָגען דעם בעשלוס, אויב עס איז שוין געקומען די צייט איינצוקויפען ערד.

אויסער די מארקען וועט אויך זיין א „גאָלדען בוך“, אין וועלכען עס וועלען ווערען אריינגעשריעבען די נעמען פון די דאָזיגע מענשען, וואָס וועלען מנדב זיין וועניגסטענס 10 פונט שטערלינג אויפ'ן נאציאָנאַל-פאָנד.

= דעם 25 נאָוועמבער איז געוועזען אין יעקאטערינאסלאוו א גרויסע אסיפה, וועלכע איז צוזאמענגערופען געוואָרען דורך ה' מ. מ. אוסישקין. די אסיפה האָט בעשלאָסען צו בעטען דעם 5-טען קאָנגרעס, אז ער זאָל תיכף עפענען די יודישע באנק אין ארץ-ישראל און אז מען זאָל עפענען אבטהיילונגען פון דער באנק אין פערשיעדענע מקומות פון רוסלאנד. אלס דעלעגאטען אויפ'ן קאָנגרעס זענען אויסגעקליבען געוואָרען מ. מ. אוסישקין און ב. י. טאָפאָראָווסקי.

— דעם צווייטען טאָג חנוכה האָבען די ציוניסטען אין ביאַליסטאָק געפייערט די עפענונג פון קאָלאָניאלבאנק. אויף דער אסיפה זענען געוועזען בערך 2000 מאן. אלס דעלעגאטען צום קאָנגרעס זענען אויסגעקליבען געוואָרען: דר. חאזאנאוויץ, פעפערין און ראזענטהאל.

— גרויסע ציוניסטישע אסיפות זענען געוועזען חנוכה-צייט אין ענגלאנד: אין לאָנדאָן, גלאזגאוו, בירמינגאם, בריסטאל, עדינבורג, לידס, מאנטשעסטער, נאטהינגאם א. ז. וו.

— אלס דעלעגאט פון די אמעריקאנישע ציוניסטען איז געקומען אין באזעל דר. שאפער.

*

ערציהונג.

⁂ די וויענער קהלה האָט אין דער לעצטער יאָהר-אסיפה געהאט איין אינטערעסאנטען ויכוח וועגען לערנען די יוגענד די העברעאישע שפראך. איינער א פאָרשטעהער האָט געזאָגט, אז מען מוז טראכטען די שול-קינדער זאָלען לערנען מעהר העברעאיש, ווייל די העברעאישע שפראך שטארקט דעם יודישען גייסט ביי דער יוגענד. דערויף האָט דער פאָרשטעהער וועלכער איז אינספעקטאָר אין די שולען פיר רעליגיאָן געענפערט, אז מען קען די קינדער נישט אזוי פלאגען מיט לערנען אויסענווענינ העברעאישע ווערטער און מען טאָר די קינדער אויך נישט אוועקרויבען דעם זונטאָג אין וועלכען זיי רוהען אויס און זיי אין דעם איינעם רוהע-טאָג לערנען העברעאיש. ער האָט אויך דערצעהלט א די מיטער בעקלאגען זיך וואָס מען פייניגט די קינדער מיט דעם העברעאיש!

עטליכע פאָרשטעהער האָבען דערויף געענפערט אז דאָס העברעאישע איז נייטהיג פאר די קינדער, אז דאָס העברעאישע איז אזא שענע שפראכע ווי די גריכישע און אפשר נאָך שענער; מאנכע האָבען אפילו מודה געווען אז די העברעאישע שפראך קען מען נישט האַלטען פאר א טוידטע נאָר זי איז לעבעדיג און האָט אפילו א ליטעראטור מיט צייטונגען ערגיץ דאָרט אין מזרח-אייראָפּא—נאָר קיינער האָט זיך נישט געפונען וועלכער זאָל אויפווייזען דעם חילוק, למשל, צווישען יודישע מיטער און פוילישע, צווישען יודישע קינדער און קינדער פון אנדערע אומות. פוילישע קינדער לאָזען זיך אין פרייסישע שולען שלאָגען און פייניגען פון די לעהרער און ווילען נישט ענפערן ביי דער שטונדע פון רעליגיאָן אויף דייטש, נור אויף פויליש, פוילישע מיטער קעהרען איבער א וועלט און געהען דערנאָך אין תפיסה ווייל זי ווילען נישט דערלאָזען אז זייערע קינדער זאָלען לערנען רעליגיאָן אין א פרעמדער שפראך — און יודישע מיטער בעקלאָגען זיך, וואָס זייערע קינדער ווערען נעביך געפלאגט און געפייניגט און מוזען לערנען עטליכע העברעאישע ווערטער, כדי זיי זאָלען קענען אין פערלויף פון עטליכע קלאסען זאָגען „שמע-ישראל“ אויף העברעאיש און „קדיש“ איבער הונדערט יאָהר! ווי נידעריג איז נאָך ביי אונז יודען דער בעגריף פון ערציהונג!

*

הברות.

= דער „הילפספעראיין פון די דייטשע יודען“ האָט פערעפענטליכט דעם דאָזיגען קול קורא: זייט 1860 עקזיסטירט אין פראנקרייך ד חברה „אליאנס“; אין 1871 האָבען די ענגלישע יודען געגרינדעט די „ענגליש יודישע פערבינדונג“ און אין 1873 האָט זיך געגרינדעט די עסטרייכישע „איזראעליטישע אליאנץ“. אין אלע גרעסטע אייראָפּעאישע מלוכות, וואו דאָס געזעץ שטערט זיי נישט, האָבען זיך די יודען פעראייניגט אין פערבינדונגען. די פערבינדונגען האָבען געבראכט זעהר פיעל נוטצען די יודען אין די מזרח-לענדער, וועלכע זענען אונטערגעוואָרפען דעם יאָך פון בעזונדערע געזעצען. העלפענדיג איינע דער אנדערער, פעראייניגענדיג זייער ארבייט, וואו נייטהיג איז, פערפלאנצען די דאָזיגע חברות אין מזרח די קולטור פון דעם לאנד, אין וועלכען עס לעבען זייערע מיטגליעדער. אין דער דאָזיגער ארבייט האָבען זיך נישט בעטהייליגט נור די דייטשע יודען אלס א בעזונדערס ארגאניזירטע פערבינדונג דעם פעהלער וויל איצט פערבעסערען „דער הילפספעראיין פון די דייטשע יודען“. ווען עס וועט ערגיץ טרעפען אונזערע ברידער איין אומגעריכטעס אומגליק, זאָלען זיי וויסען צו וועמען זיי דארפען זיך ווענדען אין דייטשלאַנד. ביז אהער זענען אין אזעלכע פעלע געוואָרען געשאפען אין גיכען הילפסקאָמיטעטען, וועלכע האָבען ביי זייער בעסטען ווילען געקאָנט פערגרינגערען די נויט נור אויף א ווייל. דער „הילפספעראיין“ וויל אויספיהרען די ארבייט, וועלכע איז חל אויף איהם סיסטעמאטיש און שטענדיג.

מען רעכענט תיכף צוצוטרעטען צום גרינדען פון שולען אין מזרח און צו הויבען דעם עקאָנאָמישען שטאנד פון די דאָרטיגע יודען דורך פערברייטונג פון ערדארבייט, פערשיעדענע מלאכות און דורך די פערבעסערונג פון האנדעל. דער „הילפספעראיין“ מיינט צו ארבייטען צוזאמען מיט די אויסלענדישע יודישע חברות, וועלכע האָבען דעמזעלבען צוועק. זיין זעלבסטשטענדיגקייט וועט בעשטעהען אין דעם, דאָס אלס דייטשער פעראיין וועט ער ברייגגען אונזערע ברידער אין מזרח די דייטשע קולטור.

אויף דער ערשטער אסיפה פון „הילפספעראיין“ איז אויסגעקליבען געוואָרען א קאמיסיאָן פון אייניגע מיטגליעדער, אויף וועלכער עס איז ארויפגעלעגט געוואָרען די ארבייט אריינצוטרעטען אין פערבינדונג מיט'ן וויענער קאָמיטעט כדי צו העלפען די גאליצישע יודען און אויסצוארבייטען צוזאמען א ארבייטס-פלאן פאר גאליציען. ווייטער איז בעשלאָסען געוואָרען צו אסיגנירען 10,000 מארק אויף די קרעדיט-פעראיינען אין רומעניען. דאָס געלד וועט ווערען איבערגעגעבען דער „אַליאנס“.

*

געזעצען און משפטים.

ווי דער „קאווקאז“ איז מודיע, האָט דער טיפליסער פאליציימייסטער געהייסען אלע פריסטאווען, אז נאָכדעם ווי זיי וועלען רעווידירען די פעסער פון יודען, וועלכע קומען קיין טיפליס, זאָלען זיי די פעסער נישט צוריק אָבגעבען די בעלי-בתים, נאָר איהם, כדי ער זאָל קענען קאָנטראָלירען, אויב די יודען האָבען דאָס רעכט צו וואָהנען אין טיפליס.

— דער סענאט האָט ערקלערט, אז אויף די יודישע קינדער, וועלכע טרעטען אריין אין אלגעמיינע שולען, זענען חל דיעזעלבע ארדנונגען און געזעצען ווי אויף די איבריגע קינדער, און אז זיי קענען ווערען בעפרייט פון דעם שרייבען אום שבת נור דורך בעזונדערע לגאטעס, אין דעם פאַל ווען די שול-פערוואַלטונג האלט אז די בעפרייאונג וועט נישט שטערען דעם סדר לערנען.

דערום האט דאס מיניסטעריום פון פאלקסבילדונג, אבזאגענדיג די עלטערן, וועלכע האבען געבעטען, אז מען זאל זייערע קינדער בעפרייען פון שרייבען אום שבת, נישט גערריקט מיט דעם די אמונה פון די יודען אדער פון זייערע קינ־דער; נאך מעהר אז די יודישע קינדער, וועלכע ווילען נישט אונטערפאלען דער ארדנונג פון די אלגעמיינע שולען, קענען זיך לערנען אין בעזונדערע יודישע שולען.

— די ווילנער גובערנסקע פראוולעניע האט גלייך מיט אנדערע גובער־נסקע פראוולעניעס דערלאנגט אראפארט נאך אין 1896־סטען יאהר אין סענאט, אז מען זאל איהם ערלויבען צו איבערענדערען די קליינע שטעדטליך אין ווילנער גובערניע אויף דערפער. ווען עס וואלט ערפילט געווארען די ביטע פון דער גובערנסקע פראוולעניע, וואלטען אלע יודישע איינוואהנער פון די שטעדטליך מוזען ווערען אר ויסגעשיקט. איצט האט דער סענאט אבגעזאגט די ביטע פון דער גובערנסקע פראוולעניע.

— דער סענאט האט ערקלערט, אז לויט דעם געזעץ פון 3־טען מאי 1882 האבען יודען דאס רעכט ארויסצופאהרען פון דארף, אין וועלכען זיי וואהנען אין איין אנדער דארף, וואס געפינט זיך אין א מרחק פון $1\frac{1}{2}$ וויארסט.

— די דייטשע ראבינער־פערבינדונג האט בדעה זיך צו ווענדען צו דער ממשלה מיט א בקשה, אז זי זאל שטעלען דעם יודישען גלויבען אויף א גלייכע מדרגה מיט אנדערע גלויבענס. און אז די יודישע ראבינער זאלען בעקומען זייער געהאלט פון די רעגירונג גלייך מיט די גייסטליכע פון אנדערע אמונות.

*

בילדונג.

מיט השתדלות פון ה' דוד סוחאוואלסקי איז אויפגעפרישט גע־ווארען די ציוניסטישע ביבלאטהעק און לעזעצימער, וועלכע עקזיסטירען אין ביאליסטאק שוין איניגע יאהר. מען האט געדונגען פאר איהר צוויי צימערען אויסגעשריעבען אלע יודישע צייטונגען און פערגרעסערט די צאהל פון די ביכער דורך נדבות. ה' סוחאוואלסקי אליין האט מנדב געווען בערך 300 פערשיעדענע ביכער.

— פאר דריי יאהרען האט דער גרויסראבינער פון פראנקרייך איינגע־ריכטעט א גאנצען גאנג פארלעזונגען, וועלכע האבען דעם צוועק בעסער צו בעקענען דעם עולם מיט דעם גייסט פון יודענטהום, מיט זיינע לעהרען, אינסטי־טוציאנען מאראל, און געשיכטע. די דאזיגע פארלעזונגען זענען געווארען גע־האלטען אין פאריז יעדען זונטאג און האבען צוגעצויגען פיעל הערער. דעם 8 דעצעמבער איז געעפענט געווארען דער פיערטער סעזאן פון די פארלעזונגען וועלכע ווערען אלע געהאלטען דורך ראבינער.

דער טויט.

פון וואנען קומט זי, — ווייס איך ניט;
די פינסטערע געשטאלט,
זי שטעהט פאר מיר, איך שפיר אויף זיך
איהר אטהעם פייכט און קאלט.

עס קוקט אין פענסטער שווארץ די נאכט,
דער הערבסטווינד קרעכצט און קלאגט.
און פירכטערליך, זי שטעהט פאר מיר,
און ווינקט צו מיר און זאגט.

„וואס שוידערט דיר, וואס פייניגט דיך,
מיין קראנקעס מענשען־קינד
אך באלד, אך באלד, איך געה צו דיר,
איך הייל דיר אויס געשווינד!"

„איך געה צו דיר אין פולער מאכט
פון פוילנים און פון רוה,
איך לעש דיין גלוטה, איך קיהל דיין בלוט,
איך מאך דאס אויג דיר צו."

„איך בין די מוטער פון דער נאכט,
פון הערבסט און ויין געוויין;
איך בין דאס ענד פון יאמערטהאל,
איך בין דער טויט אליין!"

א. וואלט.

צווישען טאטע־מאמע.

I.

יצחק, א יונגיל פון עלף יאהר, האט געהאלטען אין מיטען זאגען דעם שעור. ער האט זיך אסך מאל פערהאקט, און איהם איז א חדוש געווען, פאר וואס דער רבי בייזערט זיך נישט און העלפט איהם אליץ אונטער. דעם רבי'נס קול, אז ער האט גערעדט צו איהם, איז געווען ווייך, גאר נישט ווי געוועהנליך. נאך מעהר פערוואונדערט האט איהם דאס, וואס די בייזע רביצין, געהענדיג אריין און ארויס פון דער שטוב, האט זיך יעדעס מאל אבגעשטעלט, געקוקט אויף איהם און געזיפצט:

— ער איז שוין מיעד, נעביך, — האט זי געזאגט.

דער רבי האט אויף דעם גענפערט יצחק'ן:

— זעה צו קענען דעם שעור, דו פאהרסט היינט קיין ווארשא, דער טאטע וועט דיך פערהערען...

און ביי דעם ווארט „טאטע" גיט דעם קינדס הארץ א פעסטען קלאפ, ווייל זייט די מאמע האט זיך גע'גט מיט'ן טאטען, האט ער דאס דאזיגע ווארט נאך נישט ארויסגערעדט; גאר דערפאר ביי די לעצטע ווערטער „פאהרען קיין ווארשא" ווערט איהם פרעהליכער אויפ'ן הארצען, און ער פיהלט זיך אננעטהון אין שבת'דיגען פאלטענדיל, ריין און פריש. עס שטעלען זיך איהם פאר א בעל־עגלה, פעלדער און וועלדער, דער־נאך ערשט די באהן: עס פייפט און מען פאהרט...

ער האט דערווייל פערגעסען, וואו ער האלט, דער רבי ווייזט איהם און טרייסט איהם:

— זיי נישט פערקנייטשט, יצחק, אין ווארשא זענען דא גוטע מלמדים, נוטע, און דער טאטע וועט אויף דיר אכטונג געבען, נו זאג...

נאר דעם קינד זאגט זיך נישט, דאס הארץ קלעמט עפיס, און די שיין פון דער זון, וואס ליגט אויף א האלבע גמרא, רופט אויף דער גאס ארויס.

דער זיינער ווייזט א פערטיל אויף צעהן, אנבייסען געהט מען נאך צעהן, און דער ווייזער שלעפט זיך גאר פאמעליך.

— די מאמע האט מיך געהייסען פריה אהיימקומען — שטאמעלט דאס קינד ארויס א ליגען.

די מאמע האט איהם, אייגענטליך, גאר נישט געזאגט, אין דער פריה, זיינער אכט, אז ער האט זיך אויפגעהויבען, און האט דערזעהן אין דער קיך א אלטע יודענע האקט פיש, האט ער זיך פערוואונדערט און נעפרעגט, וואס דאס איז; די יודענע האט איהם אנגעקוקט עפיס קרום, דערנאך גערעדט מיט דער מאמען עפיס אויף פויליש, כדי ער זאל נישט פערשטעהן; די מאמע האט באלד דערויף געשיקט די דינסט צו מענדיל סוחר פרעגען, ווען ער פאהרט. און אז די דינסט האט געבראכט דעם ענטפער, אז ער פאהרט ארויס צו דער פינפער באהן האט די מאמע צו איהם געזאגט:

— ס'איז נאָך צייט, געה אין חדר.

ער איז אַוועקגעגאַנגען זעהר טרויריג, ער האָט זיך מְשַׁעֵר געווען, אַז די מאַמע האָט חתונה, נאר געוואוסט אויף זיכער האָט ער נישט, דערצו האָבען איהם פערוואונדערט די מאַמע'ס ווערטער „ס'איז נאָך צייט", אַ גאַנצע צייט זיצט ער דעריבער אויפגערעגט און אונרוהיג, און די צייט אין חדר שלעפּט זיך גאָר אָהן אַ'ן אויפהער.

דער רבי גלויבט איהם, ער הייסט איהם נור זאָגען ביז צום עִנְיָן. יצחק נעמט צוזאַמען די גאַנצע ענערגיע, שטרענגט אָן דעם קאָפּ, עס געלינגט איהם, ער פערטהוט זיך און פערנעסט זיך אין דער גמרא און איז ציפריעדען, נאר דער רבי האַקט איהם איבער אין מיטען:

— יצחק, זאָלסט זאָגען דער מאַמען, זי זאָל מיר בעצאהלען פאַר'ן חדש; וויפיעל טאָג האָבען מיר אין חדש? חנה, ווייז דעם לוח.

די רביצין נעהט צו צום טיש, רוקט אַוועק דאָס טיכיל פון איבער די אויגען און זאָגט בייז:

— זעהסט דו! חוה'טשע! ווער ס'קען זי נישט?! זי לויפט דיר שוין בעצאָהלען! נאַ־דיר, האָרעווע מיט די שקצים בחנם! בחנם ברויך מען נאָך מיט זיי צו לערנען! אַ ניי זיידען חופה קלייד ברויך זי צו דער חתונה, זי לויפט דיר שוין בעצאָהלען... — זי רעדט און שעלט נאָך אַסך און וואַרפט מיט די הענד, אַ שטייגער, ווי זי וואָלט די קללות אַרויסשיטען פון פאַרטוך אויף יצחק'ס קאָפּ. און יצחק, וואס ווערט שוין יעצט געוואָהר אויף זיכער, אַז די מאַמע האָט חתונה, זיצט זעהר אונרוהיג. דער מאַמע'ס חתונה, דאָס פאָהרען צום טאַטען, די רביצין און איהר זידלען די מאַמע, האָבען אין איהם ערוועקט אַ פערמישונג פון פערשיעדענע געפיהלען, און ער וואָלט גערן, זעהר גערן שוין אַרויס פון חדר; ער זיצט שוין מיט איין פוס איבער דער באַנק און קוקט אויפ'ן רביי'ן מיט אַ פראַגע און מיט אַ געבעט, נאר דער רבי וויל פטור ווערען פון דער רביצין, און הייסט איהם ווייטער זאָגען ביז צום ענין.

יצחק מאַטערט זיך ווידער צו פערשטעהן דעם ענין, אַריינ־טהון זיך, נאר דער מח פאָלגט נישט און דאָס האַרץ זיינס הויבט אָן גאָר פעסט צו קלאַפּען, ער פערוויינט זיך פלוצלינג אויפ'ן קול.

די יונגליך קוקען זיך אָן איינער דעם אַנדערען פערוואונדערט, אין שטוב ווערט שטיל, עס הערט זיך דער „טיק־טאַק" פון זייגער, די רביצין האָט זיך אָבגעשטעלט אין מיטען אַ קללה.

— וויין נישט, יצחק, זאָגט דער רבי, וויין נישט, אין וואַרשא זענען דאָ נוטע מלמדים, וועסט דיך אָרענטליך אויפפיהרען... נו געה, געדענק צו זאָגען דער מאַמען, ס'קומט מיר פאַר אַ חדש...

די רביצ'ן מורמעלט עפּיס נאָך שטיל, נאר יצחק הערט נישט און לויפט שנעל אַרויס פון דער טהיר, ווישענדיג מיט'ן אַרבעל די אויגען.

אין דרויסען איז אַ שענער זומער־מאָרגען, די פיס דערהויבען זיך צו לויפען, און דאָס פולע האַרץ וויל לויז ווערען פון אַ משא.

ער דערזעהט פון ווייטען שמואלק'ן, א דרייצעהן יעהריגער בית־המדרש־לאָבוס, ער לויפט איהם נאָך און שרייט מיט'ן גאַנצען כח:

— שמואל'קע, שמואל'קע! ווייסט—מיין מאַמע האָט חתונה!

נאָר ער דערשרעקט זיך פאַר זיינע אייגענע ווערטער און שעמט זיך. שמואל'קע פרעגט זיך, צי מען באַקט לעקיך, יצחק ענפערט אַ ער ווייסט נישט, און שמואל'קע זאגט מיט אַ זיכער קול:

— מען באַקט, אוודאַי באַקט מען! ברייננ, יצחק, וואַרט, איך וועל דיר שוין עפּיס געבען!

— איך פאָהר קיין וואַרשאָ; ענפערט יצחק מיט אַביסיל גאוה ער וויל שוין פטור ווערען פון שמואל'קען און לויפען אַהיים, נאָר שמואל'קע לאָזט איהם נישט.

— לא'מיך געמאַכט, זאָגט יצחק, ער מיינט, ד'בין אַ גנב פונקט אַזוי ווי ער!

שמואל'קע גיט איהם אַ קאָפּע מיט'ן פוס און אַנטלויפט, און יצחק קומט הינקענדיג אַהיים.

II.

אין דער קיך טראָגט זיך אַ ריח פון פערשיעדענע שבת'דיגע מאכלים, אויפ'ן קוימען שטעהען גרויסע טעפּ, אויף דער פאַן פיש הויבען זיך גרויסע בלאָזען, דאָס פייער קנאַקט.

די מאַמע, אָנגעטהון אין וואָלענעם קלייד, אין שבת'דיגען פאַריק און אין אַ נייער ווייסער שירץ, שטעהט ביי דער טהיר און רעד מיט דערט יודענע ווענען עפּעל, דערזעהענדיג יצחק'ן, פרעגט זי:

— וואָס עפּיס אַזוי פריה?

יצחק דערמאַנט זיך, אַז ער האָט ליגען געזאָגט, און ווייסט נישט, וואָס צו ענפערען. צוגעהן צו דער מאַמענס האַנד און זאָגען „גוט מארגען" קאָן ער עפּיס נישט. די יודענע קוקט אויף איהם און רעדט צו דער מאַמען עפּיס אויף פויליש, די מאַמע ענפערט, ביידע קוקען אויף איהם, די יודענע פערקרימט דעם צוצוינענעם פנים, און יצהק ווייסט נישט, צי זי וויל שמייכעלען, אָדער עפּיס אַנדערש טהון. ער שטעהט אַלץ נאָך אויף איין אָרט און האָט זיך מורא צוצוריהרען צו עפּיס, אַ שטיינער, ווי ער וואָלט זיך געפינען ביים פעטער ירוחם אין דער גרויסער סאַלע, וואו אַלץ איז שען און רייך, און דאָך קען ער קיין טריט נישט מאַכען אָהן דעם פעטער'ס יונגליך.

דאָס אַנבייסען, אַ פּראָסט וואָכענדיג אָנבייסען, עסט ער אין דער אַנדערער שטוב און איז זעהר אונרוהיג. ער לאָזט קיין אויג נישט אַראָב פון דער טהיר און האָט מורא, די מאַמע זאָל נישט אַריינ־קומען אין מיטען עסען: ער ווע־ט פונקט האָבען אַ פול מויל און וועט איהר נישט קענען ענפערן; ער מאַכט דעריבער קליינע ביסען.

עפּיס איז דאָס אָנבייסען קיין אַנבייסען נישט, די שטוב קיין שטוב נישט און די מאַמע קיין מאַמע נישט.

די מאַמע קומט אַריין, און יצחק'ן ווערט דער אָטהעם פער־האַלטען. די מאַמע געהט צו, זעצט זיך אַניעדער אין וואָלענעם קלייד נעבען איהם אויף א בענקיל. יצחק ווערט צומישט, פאַר די אויגען שווינדעלט איהם, און די זעמיל פאַלט איהם אַרויס פון דער האַנד; ער וויל זי חאַפּען, נאָר ער גיט זיך עפּיס א מאָדנעם ריהר און קעהרט אום דאָס בענקיל; ער אַליין פאַלט אויך, אַביסיל אונגערן, אַביסיל

נערן וויליג, ווייל ער פיהלט, אז צו בלייבען שטעהן אויף איין אָרט טויג עפּיס נישט פאַר איהם.

די מאַמע שרייט:

— דו ווילדע בריה! ער ווייסט דען, וואָס מיט איהם טהוט זיך;

יצחק הויבט אויף דאָס בענקיל און טראַכט, אז די מאַמע איז גערעכט: ער ווייסט טאַקי נישט, וואָס מיט איהם טהוט זיך, נאָר דאָס איז ער נישט שולדיג, נאר די מאַמע אַליין: צו וואָס האָט זי דען חתונה?

אין אמת אַריין — פילאָזאָפיערט ער, בלייבענדיג אַליין אין שטוב — צו וואָס טויג דאָס דער מאַמען חתונה צו האָבען און אָנ-מאַכען אַזאַ פערמישונג? ער דערמאַנט זיך אַז אין דער לעצטער צייט האָט זיך די מאַמע געקלאָגט פאַר'ן פעטער ירוחם אויף פרנסה, אַז דאָס גוישע געוועלב האָט צוגענומען דאָס גאַנצע לייזעכטץ, און דער פעטער ירוחם האָט זעהר שווער אָבגעזיפצט און געזאָגט: „ס'איז ביטערע צייטען, נאט זאָל זיך דערבאַרמען", און יצחק איז זיך יעצט משער, אַז די מאַמע האָט חתונה, כדי צו האָבען פרנסה. אַ וואונדער איז איהם אַפילו, ווי אַזוי פון דער חתונה וועט אַרויסקומען פרנסה, די צייט וועט שוין נישט זיין ביטער — נאר אַז נישט, וואָלט דאָך די מאַמע נישט חתונה געהאַט? צו וואָס?

די מאַמע קומט ווידער אַריין פון קיך מיט אַ פלאַטע פיש איןביידע הענד, און יצחק פיהלט עפּיס איין אַרט רחמנות אויף די מוטער, וואָס דאָס גוישע געוועלב נעמט איהר צו דאָס גאַנצע לייזעכטץ, וואָס האָט אַזעלכע ביטערע צייטען און מוז חתונה האָבען... אין די אויגען שטעלען זיך איהם טרעהרען.

די מאַמע זעצט זיך און רופט איהם צו:

— יצחק!

דער מאַמע'ס קול איז, ווי אַליץ אַרום, נאָר־נישט ווי אַלע מאָל, עס קלינגט אין דעם קינדס אויערען פרעמד, ווי אַ ווידער-קול. יצחק מאַכט זיך צום ערשטען מאָל נישט הערענדיג און חאַפט פלי-גען אויף דער שויב.

—יצחקו די מאַמע רופט איהם, און ער שטעהט! וואס איז דאָס?— זאָגט די מאַמע מיט פאָרוואורף.

יצחק גערט צו, שטעלט זיך אַנידער און ווייסט נישט, וואָס ער האָט צו טהון מיט די הענד ויינע: וואו מען האַלט זיי.

— דו ווייסט, וואוהין דו פאָהרסט?

יצחק ענפערט נישט.

— איך פרעג דאָך דיך! פאַר וואָס ענפערסט דו נישט? ווייסט וואוהין דו פאָהרסט?

יצחק לאָזט טיעפער אַראָב די אויגען.

די מוטער ווערט בייז:

— איך פרעג דאָך דיך, שקץ! האָסט דו געזעהן! פאַר וואָס ענפערסט דו נישט?!

יצחק פערוויינט זיך ווידער, די מאַמע נעהט בייז אַרויס פון שטוב מיט אַ שטילען, צאַרנינען: „וואַרט!"

יצחק בלייבט אַליין און האָט נישט וואָס צו טהון. פליענען איז ווי אויף צו להכעיס נישט דאָ קיין איינע אויף די שויבען, אין דער קיך האָט ער מורא אַריין צו געהן, די לעצטע שטוב, וואו די בעטען שטעהען, איז פערמאַכט, די מאַמע האָט נישט געהייסען דאָרט אַריינגעהן, און ער פיהלט זיך פערשפאַרט פון אַלע זייטען — ווע ווועט שוין מענדיל סוחר קומען?

ער נעמט אַליין אַרויס דאָס נייע פאַלטענדיל, טהוט עס אָן, נעהט צו צום שפּיעגעל, ער פערקרימט דעם פנים און זאָגט, טייטענ־דיג מיט'ן פינגער אין שפּיעגעל אַריין;

— דו, ווילדע בריה! דו ווילדע בריה! ער ווייסט דען, וואָס מיט איהם טהוט זיך! כ'האָב דיר באַלד געזאָגט, מע — ע!

די דינסט, אַ מיידיל אַ ניכס וואָס קאָן זינגען נאָר שענע ליעד־ליך, געהט דורך, יצחק וואָלט זי געבעטען, זי זאָל איהם זינגען אַ ליעדיל, נאר זי איילט זיך. דאָס מיידיל, דורכגעהענדיג, דערזעהט אויפ'ן ניי־אויסגעפוצטען שפּיעגעל פלעקען פון יצחק'ס פינגער, זי גיט איהם אַ שליידער און זאָגט:

— צו אַלדע שוואַרץ יאָהר! ווען וועט מען שוין דיינער פטור ווערען!

יצחק ווערט בייז און ענפערט:

— דו שיקסע דו! זי מיינט, איך ווייס נישט אַז..

נאר ער ווייסט, אייגענטליך, נישט, וואָס אַזוינס די דינסט האָט געטהון, מיט וואָס מען זאָל זי קענען זידלען, און קוקט נאָר צאָרניג אויף איהר.

די דינסט גיט איהם נאָך אַמאָל אַ שטופּ, יצחק לופט צו, חאַפט איהר האַנד צווישען זיינע צייהן און בייסט לאַנג און פעסט, די דינסט שרייט, אין שטוב ווערט אַ גערודער, די מאמע קומט אַריין, די יודענע שטעהט ביי דער טהיר מיט אַ האַלב אָנגעשאַבענעם מעהר אין דער האַנד.

די מאַמע זאָגט שטיל, נאר מיט צאָרן:

— אַז מען זאָל אַזעלכע קינדער נישט קענען, רבונו של עולם!

און דער „רבונו של עולם" לעגט זיך אויפ'ן קינד'ס האַרץ זעהר שווער. ער ווערט טרויריג און זעצט זיך שטיל ביי'ן טיש.

III.

פון דער קיך דערהערט זיך אַ פעסטער עפען די טהיר, און מענדיל סוחר'ס ברייט קול צערלענט זיך אין ביידע שטובען:

— נו וואו איז ער? גיכער!

דאַ! חאַפט זיך יצחק אויף פון אָרט, און וויל עפּיס טהון.

נאר קיינער הערט איהם נישט. מענדיל סוחר איילט זיך זעהר די מאַמע רופט איהם אַוועק אין אַ זייט און רעדט צו איהם שטיל, מענדיל שאָקעלט איילענדיג צו מיט'ן קאָפּ אויף „יאָ", און זיין שוואַרצע באָרד קנייטשט זיך ביי יעדען שאָקעל.

„פונקט אַזוי ווי דער מאַטע", טראַכט, יצחק, „נאר אין טאַטענס באָרד איז דאָ אַסך גראָע האָר".

די מאַמע דערלאַנגט מענדיל'ן אַ קליין פעקיל וועש, יצחק'ן לעגט י אין ביידע קעשענעס אַריין צוויי שטיקליך לעקיך און זי בייגט זיך איין איהם צו קושען... יצחק'ן נעהט דורך דורכ'ן גוף אַ שוידער,

ביים הארץ האָט זיך עפּיס אַ קעהר געגעבען, און ער האַפּט פעסט ביידע הענד צוריק צו זיך, ווי צו שיטצען זיך פאַר עפּיס; די מאַמע קוקט אויף איהם ביזז, אַ שלעכטקייט שפּראַצט פון איהרע אויגען...

— נו, פאַהר געזונדערהייט...

ביי יצחק'ן ניט זיך ווידער עפּיס אַ קעהר ביים הארץ, ער לויפט צו צו דער מאַמעס האַנד, מאַכט צו די אויגען און קושט לאַנג און מיט'ן גאַנצען כח.

— בלייב געזונד, מאַמישי!

ביי דער טהיר וויל ער זיך נאָך אַמאָל אויסדרעהען און וואַרפען אַ בליק אויף די מאַמען, נאָר ער האָט מורא. דערזעהענדיג דעם בעל־עגלה אויף דער גאַס זיפצט ער אָב, און עטהעמט איין אַ פולע ברוסט.

אין מיטען אויפזיצען זיך האָט שוין דער בעל־עגלה אַ שמיס געגעבען דאָס פערד, און די הייזער האָבען זיך אָנגעהויבען צו רוקען. יצחק, וואָס זיצט נעבען מענדיל סוחר מיט'ן פּנים צום פערד, קעהרט זיך נאָך אַמאָל אום, דערזעהט חיים שמש געהט אריין אין זייער הויז, און איז זיך משער צי וואָס. באַלד ענדיגט זיך די גאַס, און עס הויבט זיך אָן דער שאָסיי; די פעלדער מיט די קורצע, אָבגעשניטענע שטרויען, דרעהען זיך, און דער בית־עלמין רוקט זיך אַליין צו נעהנטער. יצחק זוכט מיט'ן אויג און וויל געפינען דאָס אָרט, וואו זיין יונג ברודעריל, חיים, ליגעט, אָנגעטהון אין ווייסע תכריכים צוגעשאָטען מיט ערד. זוכענדיג שטעלען זיך איהם פאַר גאַנצע שורות בערגליך ערד. און אויפ'ן הארץ לעגט זיך אַ שטילער טרויער. די אויגען פאַלען איהם צו, אין מח וועבט זיך אויס ביסליכווייז אַ בילד: אויף אַ ווייט, ברייט פעלד ליגען אויסגעסדר'ט מענשען, שרעגעסווייז ליגען זיי אויף דער ערד, ווי סאָלדאַטען רוהיג, זיי האַלטען די הענד ביי די פיס גלייך „סמירנאָ"; ער יצחק, איז אַן אָפיציר, און שרייט הויך־הויך אויפ'ן קול, אַלע הענד דערהויבען זיך, ארום און ארום זעהט מען נור אויסגעשטעלטע הענד, וואָס שטעהען גלייך ווי אַ ווירע... דערנאָך קומט אַ גוי'ע מיט אַ קאָסע און שניידט און מאַכט בינדליך.

עפענדיג די אויגען, דערזעהט ער זיינע הענד און האָט הנאה צו קוקען אויף זיי. דער בית־עלמין ליגט שוין הינטער איהם, דער שאָסיי ציהט זיך גלייך, בעפלאַנצט פון ביידע זייטען מיט בוימער. א'בער'ן הימעל ציהען שטיקער וואָלקען, און איבער'ן שאָסיי לויפט אַלע ווײַלע אריבער דער שאָטען, און ער לויפט אסך גיכער, ווי דער וואָגען. חאָטש דער בעל־עגלה איילט צו דער באַהן, און אַלע האָבען מורא. מען זאָל נישט פערשפּעטיגען.

די באַהן געהט אַוועק פון די סטאַציע אום פינף; פאַר יצחק'ן האָט מענדיל סוחר נור אַ האַלבען בילעט גענומען, און אָנגעזאָגט איהם, אַז ער זאָל זאָגען דעם קאָנדוקטאָר „אַשיעם לאָט" און זאָל זיך מאַכען קליין; ער זיצט אין וואַגאָן אין ווינקעלע און שרעקט זיך זעהר.

עס הויבט אָן טונקעל צו ווערען, זיינע האַלב־פערמאַכטע אויגען זעהען נור אַ רויך, וואָס טראָגט זיך אין דער לופט און קעהרט זיך אין אַלע זייטען, אַשטיינער ווי ער וואָלט קיין טאַטע־מאַמע נישט געהאַט. פון רויך קוקט נאָך ארויס אין אַ זייט דאָס פּעקיל וועש, מענדיל'ס רייזע קעסטיל. דער וואַגאָן קלאַפּט, און פון געשפּרעך דערהערט יצחק נור אָבגעהאַקטע ווערטער. עפּיס אַ יוד פרעגט „ווער איז דאָס יונגיל?" און טייט מיט'ן פינגער, יצחק האָט מורא צו הערען דעם ענטפער, און רוקט זיך פעסטער צו צו דער וואַנד, עס הערט זיך אַ זיפץ, עפּיס אַ קול קרעכצט און זאָגט „ביטערע צייטען", מען רעדט וועגען „באַנקראָטען". יצחק פערשטעהט נישט, וואָס דאָס איז אַזוינס, נאָר משער איז ער זיך, אַז דאָס מוז זיין עפּיס גאָר־גאָר אַ שלעכטס, וואָס טרעפט זיך נור אין ביטערע צייטען. איין אַנדער קול קרעכצט אויך און זאָגט, אַז ס'מוז זיין משיח'ס צייטען, אַז קיין פּרנסה איז נישטאָ, נישטאָ... נייע גזרות קומען אויף... און יצחק'ן ווערט זעהר, זעהר טרויריג אויף דער נשמה. עס שטעלט זיך איהם פאָר, אַז די ביטערע צייטען וועלען לאַנג געדויערן, אַלע געוועלבער וועלען ווערען ליידיג, אַלע יונגליך וועלען געהען אהן קאַפּאָטליך און אַלע מיידליך באָרפיס, אָהן שיך, און וועלען שרייען: „עס הונגערט מיך", און די מאַמעס און די טאַטעס וועלען זיפצען! ס'איז נישט דאָ קיין פרנסה, גאָט זאָל זיך דערבאַרמען".

ער עפענט אויף די אויגען און קוקט זיך אום, די אַלע פּנימער ארום זעהען איהם אויס זעהר פערביטערט, און איהם ווערט אַ רחמנות אויף אַלע, אויף מענדיל סוחר אויך. ער איז איהם יעצט שוין מוחל, וואָס ער האָט פאַר איהם גענומען נור אַ האַלבען בילעט און פאַר זיך אַ גאַנצען.

די באַהן שטעלט זיך, מען געהט אריין און ארויס פון וואַגאָן, מען שלעפּט פּעקליך, עפּיס אַ קול פרעגט הויך:

— אַ! וואָס מאַכט מען, העניך?

— געלויבט השם יתברך! ענפערט אַ'ן אַנדער קול.

— האָסט פרנסה? ווי געהט עס דיר?

— נישט קשה, געלויבט השם יתברך!

און די פאַר בלאָהע אויגען יצחק'ס קוקען אויף דעם יוד מיט מיט ליעבשאַפט, וואָלט ער זיך ניט געשעמט, וואָלט ער דעם יוד געזאָגט: „איהר זייט אַ גוטער יוד, ר' יוד, איהר האָט פרנסה, געלויבט השי"ת", נאָר ער שעמט זיך און בלייבט שטיל.

די באַהן האָט ווייטער געריהרט, און יצחק איז צוגעגאַנגען צום פענסטעריל און גענומען ארויסקוקען. עס האָט אָנגעהויבען אַלץ טונקלער צו ווערען, און אין דער טונקעלהייט האָבען זיך ביסליכווייז פערלאָרען די געשטאַלטען פון די בוימער און פון די פעלדער; די טעלעגראַף־דראָטען האָט מען שוין נישט ארויסגעזעהען, נור די סלופּעס זענען אַוועקגעשפּרונגען איינער נאָכ'ן אַנדערען און האָבען זיך בעהאַלטען. איבער'ן הימעל האָבען זיך געשלעפּט נאָך אַ ביסיל רויטליכע וואָלקען, פון דער ווייטען האָט צייטענווייז אַ פונקעל געגעבען אַ פייער, עס האָט געציטערט און געשפּרונגען, און וואָס פינסטערער עס איז געוואָרען, אַלץ מעהר פייערליך האָבען געציטערט. די סלופּעס האָט מען שוין קוים דערזעהן, הימעל און ערד האָבען זיך צוזאַמענגענאָסען אין איין שוואַרצער מאַסע, און דער וואַגאָן איז אריין צווישען צווי מויערען ערד. פאַר די אויגען איז געוואָרען שוואַרץ, נור שוואַרץ, און אין דער שוואַרצקייט האָט זיך עפּיס גערודערט, געלאָפען, ווער ווייסט וואו אַהין!

יצחק דרעהט זיך אויס צו מענדיל סוחר און רעדט גאָר שטיל:

— ר' מענדיל?

נור ר' מענדיל דרעמעלט.

— ר׳ מענדיל ? — זאָגט ער נאָך אַ מאָל און ציהט איהם בייַ׳ם אַרבעל.

— וואָס ?

— וואָס איז אַז די ״קאָליע״ פאַלט אום ?

ר׳ מענדיל ענטפערט נישט און לעהנט זיך צוריק אָן אויף דער באַנק.

— געהט די וועלט אונטער ? יאָ ? — פרעגט דאָס קינד, ווי זיך זעלבסט.—

ר׳ מענדיל שנאָרכט.

אין עלף איז מען אַרויס פון וואָקזאַל. יצחק׳ס פערשלאָפענע אויגען האָבען זיך אַלץ נאָך נישט געקאָנט אין גאַנצען עפענען, די ליכט האָט געבלענדעט די אויגען. פון אַלע זייטען זענען געשטאַנען זעהר הויכע הייזער, און דראָשקעס איז געווען גאָר אַ סך.

ערשט זיטצענדיג אויף די דראָשקע האָט זיך יצחק דערמאַנט, אַז ער פאָהרט צום טאַטען, און זיין הארץ האָט אָנגעהויבען צו קלעמען איין אונרוהיגקייט, עפּיס אַ שווערע ערוואַרטונג. מען איז דורכגעפאָהרע אַ סך גאַסען, און יעדעס מאָל, אַז דער פוהרמאַן האָט גענומען אין איין אַנדער גאַס אַריין, איז יצחק צופרידען געווען, אַז ס׳וועט געדויערען נאָך אַ ביסיל לענגער. ער האָט זיך געמאַכט שלאָפען און פערמאַכט די אויגען.

ביי׳ם טהויער ציהט מען ביי אַ מעשיל, עס קלינגט, דער רעגען קאַפּעט דערווייל אויפ׳ן פּנים. אַ קאַלטער ווינד בלאָזט אויף דאָס נייען פאַלטענדיל. און דאָס פעקיל וועש ווערט פייכט. עס דערהערען זיך פון אינווייניג טריט און אַ געקלאַפּ פון שליסלען. דאָס טהויער עפענט זיך, און יצחק׳ן פערהאַלט זיך דער אָטהעם:

״יעצט!״

אַ גוי מיט אַ מעשענעם דאַשיק פערהאַקט דאָס טהויער, עס הילכט אַרום און אַרום. זיי געהען אַרויף אויף טרעפּ, יצחק שלעפּט קוים נאָך די פיס און זעהט נישט, וואָס ס׳טהוט זיך אַרום, ער פיהלט נור מענדיל׳ס שווערע גרויסע האַנד אַרום זיינע, און דאָס געפיהל איז זעהר אַ שווערס. ביי דער טהיר קלאַפּט מענדיל אַ פּאָר מאָל, עס הערען זיך טריט פון באָרפיסע פיס, מען פרעגט: ״קטאָ טאַם?״, יצחק דערקענט דעם פאָטערס קול און זיפצט אָב לייכטער.

נאָר מענדיל, דערהערענדיג די טריט לויפט שנעל אַראָב פון די טרעפּ אויף די שפּיטץ פינגער און זאָגט יצחק׳ן ״בלייב דאָ!״ יצחק בלייבט שטעהן שטיל, האָט מורא צו עטהעמען, אַרום איז פינסטער

— קטאָ טאַם ? — דערהערט זיך נאָך אַמאָל אונטער דער טהיר.

אין אַנדער קול אַ ווייבערשער רופט ווייט פון דער טהיר.

— עפען, שלימזל, וואָס שטעהסט דו ?

די טהיר עפענט זיך, יצחק דערזעהט אַ פּאָר ווייסע גאַטקעס, דער טאַטע בוינט זיך איין, שטעלט זיך צוריק אויף, און פרעגט מיט אַ דערשראָקען קול:

— יצחק, דו ?

צו אַלדע שוואַרץ יאָהר! מאַך צו די טהיר, וואָס איז דאָס ?— הערט זיך פון דער אַנדערער שטוב. יצחק געהט אַריין, די טהיר פערמאַכט זיך, דער קול פון דער אַנדערער שטוב פרעגט נאָך אַמאָל שוין בייז, דער פאָטער ענטפערט נישט, קראַטצט זיך איבער׳ן קאָפּעל און עטהעמט שווער.

יצחק בלייבט שטעהן אין דער ערשטער שטוב, דער פאָטער געהט אַריין אין דער צווייטער, פון וואַנען עס שלאָגט אַ טונקעלע ליכט.

באַלד דערהערען זיך פון דאָרט געשרייען:

— דיינע ממזרים ברויך איך נאָך! זאָל ער געהן ברעכען הענד און פיס... נאָכדעם שיטען זיך ווידער קללות, געשרייען און אין מיטען שווימט אַרויס דעם טאַטענס קול: ״ביילע, ביילע״ און דעם טאַטענס קול איז אַזוי ווייך, ער בעט זיך אַזוי, ס׳איז אַ רחמנות.

די געשרייען געדויערען לאַנג, יצחק שטעהט ביי׳ם קאַסטען און האָט זיך מורא צו ריהרען פון אָרט, ער קלערט נישט און טראַכט נישט און וויל נישט קלעהרען און טראַכטען... און די געשרייען און די קללות פון דער אַנדערער שטוב שלאָגען איהם אין קאָפּ אַריין דורך די אויערען, ווי אַ פאַליע דראָבנע שטיינדליך, וואָס שיט זיך און שיט זיך און הערט גאָר נישט אויף... ער ווערט מיעד, לעהנט אָן דעם קאָפּ אויפ׳ן קאַסטען, און פערשטאָפּט זיך מיטביידע הענד די אויערען.

די געשרייען ווערען שטילער, ווי דונערן צום סוף רעגען, עס הויבען זיך אָן שטילע, אָבגעהאַקטע קללות, קרעכצען און זיפצען, דער טאַטע קומט אַריין. נעמט אָן יצחק׳ן פאַר דער האַנד, און פיהרט איהם אין דער שטוב אַריין, אַ קאָפּ אין אַ ווייסער הויב דערהויבט זיך פון קישען און פרעגט!

— וואו וועסט דו איהם לעגען, אַז ס׳זאָל דיך...

יצחק וויל וויינען, ער קאָן נישט, דער טאַטע רעדט אַלץ:

—ביילע, ביילע, ך׳בעט דיך, ביילע, ך׳וועל איהם לעגען צו רבקה׳ן אין בעטיל אַריין, ביילע, ך׳בעט דיך...

— לעג דיר איהם אויפ׳ן קאָפּ... און דער קאָפּ אין דער הויב דרעהט זיך אום צו דער וואַנד.

דער פאָטער טהוט יצחק׳ן אויס, לעגט איהם אין בעטיל אַריין, און געהט אַליין צוריק אין זיין בעט.

אין דער שטוב איז שטיל, טהיילמאָל נור גיט דער טאַטע אַ קרעכץ, אַ קליין לעמפּיל ברענט און די ווענד און די פאַדלאָגע זענען פול מיט מורא׳דיגע שאָטענס, יצחק ליגט רוהיג, ריהרט זיך נישט פון אָרט אַ לאַנגע ווײַלע.

ערשט ווען ער איז זיך משער, אַז אַלע שלאָפען שוין, דערלויבט ער זיך צו בעוועגען די האַנד און טרעפט אויף זיינס אַ פוס, עפּיס דאַכט זיך איהם, אַז ער האָט געפונען אין זיין גוף גאָר אַ נייע זאַך, ער ריהרט זיך צו מיט דער האַנד צום אַנדערען פוס, און ביידע פיס זעהען איהם יעצט אויס גאָר לגמרי איבריג, איהם דאַכט זיך, אַז ס׳וואָלט גענוג געווען, ער זאָל קליין זיין, גאָר קליין, ווי איין עפּעלע, וואָס מען קען בעהאַלטען, וואו מען וויל.

נאָך אין אַ ווײַלע אַרום דרעהט ער אום דעם קאָפּ און דערזעהט אַ פול קישען שוואַרצע האָר, און אַ קינדיש פּנים מיט גאָר רויטע ליפּען, דאָס קינד עטהעמט רוהיג, פּאַמעליך, איהם ווערט גאָר פרעהליך און לייכט אויפ׳ן האַרצען.

איהם דערמאַנט זיך זיין ברודעריל, וואָס איז געשטאָרבען און ליגט בעגראָבען אין דער ערד! אַז ער איז געשלאָפען מיט איהם, האָט זיך אויך די קאָלרערע אַזוי געריהרט אַרויף און אַראָב, אַרויף און אַראָב... ער רוקט זיך צו געהנטער, ריהרט אָן די האָר, ריהרט זיך צו צום שטערן, ער וויל בעסער אָנקוקען דעם פּנים, קניהט אַניעדער אין

בעט און בוינט זיך צו, און דאָס קליינע פּנימ׳יל שלאָפט און שלאָפט עטהעמט און עטהעמט. ער בוינט צו זיינע ליפּען, קושט דאָס פּנימיל, וואָס אַ מאָל שטאַרקער און חזר׳ט:

— ך׳האָב דיך אַזוי ליעב, ך׳האָב דיך אַזוי ליעב, אַזוי ליעב...

נאָר דאָס מיידעלע האָפּט זיך אויף מיט אַ הויך געוויין, אין שטוב ווערט אַ גערודער, די טאַטע פרעגט זיך, וואָס דאָס איז?, די הויב שרייט און שילט, און דאָס מיידיל הויבט נאָך העכער אָן צו וויינען, זי שרייט און ווייזט אָן מיט׳ן פינגער אויף יצחק׳ן.

— ער... ער... מאַמישי...

— וואָס האָט ער דיר געטהון? — פרעגט דער קאָפּ אין די הויב.

דאַ, דאַ... ווייזט דאָס מיידיל אָן מיט דער האַנד אויף דער באַק.

די מוטער געהט אַראָב, נעמט דאָס מיידיל צו זיך אין בעט אַריין, אַ פּאָר בייזע אויגען קוקען אָן יצחק׳ן, ער בלייבט אַליין, איהם ווערט זעהר טרויריג, ער האָט מורא צו וויינען, אָבצוזיפּצען! ערשט אַז ער ווערט אַנשלאָפען רייסען זיך די זיפצען אַרויס פון דער ברוסט.

געחלומט האָט זיך איהם, אַז ער האָט אונטער דער שאַנק געפונען אַ סך געלד, ער נעמט און נעמט און עס ווערט אַלץ מעהר, ער האָט שוין אָנגעלעגט פולע קעשינעס, איינגעטהיילט דער מאַמען און דעם טאַטען אַ סך, אוןביידע האָבען זיך געפרעהט, אַז ס׳וועט שוין ניט זיין קיין ביטערע צייטען, און זיי וועלען זיך שוין קיינמאָל נישט גט׳ן, זיי זענען געזעסען ביי׳ם טיש און געצעהלט דאָס געלד, יצחק האָט דערלאַנגט און דערלאַנגט, די מאַמע האָט געשמייכעלט, דער טאַטע אויך, און יצחק האָט געפּאַטשט אין די הענד! „גוט אַזוי, גוט אַזוי"...

ער שמייכעלט אין חלום.

V.

באַלד אין דער פריה האָט איהם דער טאַטע אַראָבגעפיהרט צו דער באַהן און האָט איהם איבערגעגעבען אַ מענשען, אַז ער זאָל איהם אַראָבלאָזען ביי דער סטאַציע. אַ גאַנצען וועג האָט ער געשלאָפען, און איז געקומען קיין יאַלטאָוו פאַר נאַכט מיט אַ בעל עגלה. ער איז נישט באַלד אַהיים געגאַנגען און געוואָלט געהן אין חדר אַריין, נאָר אויפ׳ן וועג האָט איהם בעגעגענט מענדיל סוחר׳ס ווייב און האָט אַהיים געשיקט אָנזאָגען דער מאַמען אַז יצחק איז געקומען. געוואַרט האָט ער ביי מענדלין אין געוועלב, באַלד איז די דינסט געקומען און האָט איהם אַהיימגעפיהרט ביי דער האַנד; ביי דער טהיר האָט איהם בעגעגענט די מאַמע, און אַ יוד אין אַ סאַמעטען היטיל מיט אַ שוואַרצער באָרד האָט אַריינגעבויגען דעם קאָפּ פון דער אַנדערער שטוב. דערזעהענדיג די מאַמען, איז יצחק צוגעפאַלען צו איהר, איינגעטולעט דעם קאָפּ אין איהר שויס און האָט אָנגעהויבען הויך צו וויינען. די מאַמע האָט אויסגעדרעהט דעם קאָפּ צום יוד און האָט אויך אָנגעהויבען צו וויינען, דער יוד איז אַוועק פון דער טהיר און האָט אָנגעהויבען צו שפּרייזען אַרויף און אַראָב אין דער אַנדערער שטוב, און יעדערער טריט זיינער האָט ווי מיט אַ האַמער אָבגעשלאָגען אין האַרצען.

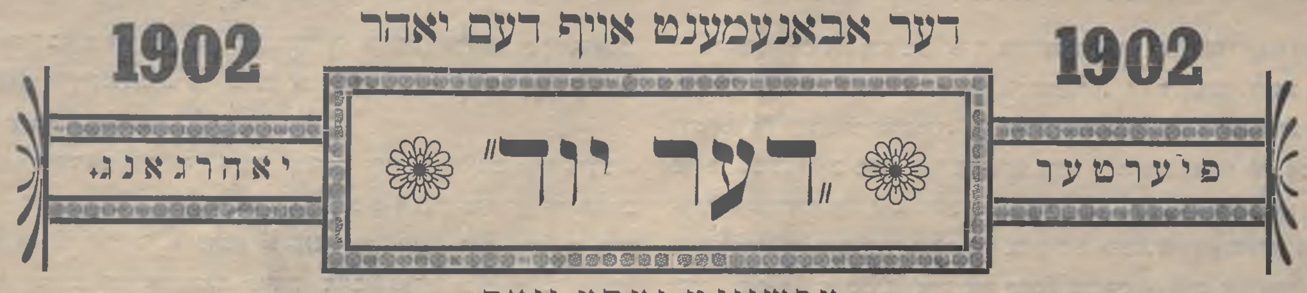
ה. ד. נאַמבערג.

נייעס אויס דער וויסענשאַפט.

לופט אין דעם פאָרם פון וואַסער.

פיעל פון די לעזער ווייסען מסתמא, דאָס פערשיעדענע מינים גאַזען קען מען פערוואַנדלען אין פליסיגקייט און אפילו אין פעסטע קערפּער. למשל פון פּאַרע ווערט וואַסער און פון וואַסער ווערט אייז. די לעצטע יאָהרען איז מען אויך דערגאַנגען, ווי צו פערוואַנדלען די לופט, וועלכע מיר עטהעמען, אין פליסיגקייט. די פליסיגע לופט האָט זעהר אַ נידריגע טעמפּעראַטור. די צייטונגען האָבען ניט לאַנג דערצעהלט פון די נסים, וואָס מען האָט געמאַכט אויף אַ מיטאָג עסען פון אַמעריקאַנישע געלעהרטע. צום גרויסען פערדרוס פון דעם רעסטאַראַטאָר האָט אַ געלעהרטער מיט דער הילף פון פליסיגער לופט פערוואַנדעלט זידענדיגע סופּ אין אַ שטיק אייז און הייסע צוקאָכטע פיש אין איין אויגענבליק געמאַכט האַרט ווי מאַרמאָר, אַז עס איז אונמעגליך געוועזן אַריינשטעקען אין איהר אַ גאָפּעל, בשעת דער קעלנער האָט צוגעטראָגען דאָס הייסע עסען און האָט זיך אָבגעקעהרט האָט דער געלעהרטער אין דער שטיל בעגאָסען די עסענס מיט פליסיגער לופט, וועלכע האָט אַרויסגערופען אַזאַ קעלט, דאָס די עסענס זענען תיכף ומיד פערפרוירען געוואָרען. דערגלייכען נפלאות זענען פאָרגעקומען אין פּאַריז אויף דעם באַנקעט, וועלכען דער פראַנצויזישער געלעהרטע ד׳אַרסאַנוואַל האָט געמאַכט פאַר נאָך זיינע פריינד. פריהער האָט ד׳אַרסאַנוואַל געוויזען זיינע פריינד אַ גאַנצען ליטער מיט פליסיגער לופט. אַזוי ווי צו פערוואַנדלען לופט אין פליסיגקייט, דאַרף מען האָבען זעהר אַ גרויסען דרוק און שטאַרקע אָבקיהלונג, האָט ד׳אַרסאַנוואַל דערצו געברויכט די לופט־דרוקמאַשין פון דעם ענגלענדער האַיידכעד און די אָבקיהלונג־מאַשין פון פּראָפעסאָר לינדע. צו דער דאָזיגער אָבקיהלונג־מאַשין האָט ד׳אַרסאַנוואַל צוגעבויעט אַ מין כלי, מיט וועלכער מען קען צונויפזאַמלען און אַריבערטראָגען פליסיגע לופט, זיך ניט אָבברענענדיג פון קעלט די פינגער ביי דער בעריהרונג מיט די ווענדטליך פון דער כלי וועלכע האָבען אַ טעמפּעראַטור פון 191 גראַד קעלט נאָך צעלזיוס. די דאָזיגע כלי בעשטעהט אויס 2 רעהרען, וועלכע זענען אַריינגעלייגט איינע אין די אַנדערע, אויבען און אונטען פערלויט. צווישען די רעהרען איז אַרויסגעפּומפּעט די לופט. דער לעערער שטח אָהן לופט, וואָס איז צווישען די רעהרען לאָזט דער קעלט ניט אַריבערגעהן צו דער אויסענדיגער רעהר. די פליסיגע לופט ווערט אָנגעגאָסען אין די אינווענדיגע רעהר. מיט דעם דרוק פון 200 אַטמאָספערען (דער דרוק פון אַ אַטמאָספערע איז אָנ׳ערך $2\frac{1}{2}$ פונט אויף איין קוואַדראַטישען סאַנטימעטער) און מיט דער אָבקיהלונג־מאַשין פון פּראָפעסאָר לינדע האָט ד׳וואַרסאַנוואַל בעקומען אַ ליטער פליסיגע לופט אין איין שעה. פון דעם אַפּאַראַט רינט אַרויס אַ ווייסע פליסיגקייט ווי מילך. די ווייסע פליסיגקייט לאָזט מען דורך דורך גע־וועהנליכעס לעשפּאַפּיר און דאַן ווערט זי ריין ווי קוועלוואַסער. די פליסיגע לופט געהט גלייך צוריק איבער איין געוועהנליכע לופט, אָבער נור דאַן, ווען זי איז דין צוגאָסען אויף עפּיס. אז מע האַלט זי אָבער אין אַ שמאַלע כלי, קען די לופט בלייבען אין איהר פליסיגען צושטאַנד. פיעל פליסיגע לופט קען מען נור בעקומען מיט דער הילף פון גרויסע מאַשינען. מען קען האָפען, אַז אין גיכען וועט מען קענען קויפען אַ ליטער פליסיגע לופט פאַר 40-30 קאָפּ. —

מיר זעהען אַלזאָ, אַז די גרויסע וויסענשאַפטליכע ערפינדונגען וועלכע זענען געמאַכט געוואָרען די לעצטע דרייסיג יאָהר דורך קאַילעטע אין פּאַריז, פּיקטע און גענף, אָלשעווסקי און וורובלעווסקי אין קראָקוי האָבען איצטער די מעגליכקייט פראַקטיש פערוועגדט צו ווערען. שפּעטער האָפען מיר צו דערצעהלען דעם לעזער, ווי פליסיגע לופט קען פערווענדט ווערען אין דער פאַבריקאַציאָן און וועלכע נוצען זי קען בריינגען דעם מענשען איבערהויפּט. חיים מאיר פלוני—אלמוני.

••••••••• ערשיינט יעדע וואך. •••••••••

די איינציגע ציישונג פאר דעם יודישען פאלק אין דער שפראך וואס ער רעדט און פערשטעהט. די איינציגע צייטונג וועלכע קענען לעזען קליין און גרויס, יונג און אלט.

דורך דעם „יוד" קענען די לעזער זיך בעקענען מיט די ווערק און שאפונג פון אונזערע בעסטע יודישע פאלקס שרייבער אזוי אויך מיט די בעסטע יודישע שריפטשטעלער וועלכע שרייבען אין העברעאיש און אין אלע איירָאפּעאישע שפראכען, ווייל אין „יוד" שרייבען אלע אויף א שפראך וואס דאס יודישע פאלק רעדט און פערשטעהט.

ביזהער זענען געווען אין דעם „יוד" ארטיקלען פון די דאזיגע שרייבער:

אבראמאָוויטש ש. י. (מענדעלי מוכר ספרים), אייזענשטאדט מ. א. דר., אמת, אש ש., ביאליק ח. נ., בעל מחשבות, בערנפעלד ש. דר., בן-עמי, ברייגין ר., דינעזאהן י., הורוויץ ח. ד., האדרעי אבגד, וויסבערג י. י., זינגער א., יפה ל., לוריא יוסף דר., לילענבלום מ. ל., לעווינסקי א. ל., לעווין ש. דר., מאנדעלשטאם מ. פראָפ׳, נאמבערג ה. ד., ספעקטאר מ., פינסקי ד., פרוג ש., פריעדבערג א. ש., פרישמאן דוד, פרץ י. ל., רייזען א., ציטראן ש. ל., קלויזנער יוסף, ראבינצקי י. ח., ראזענפעלד מאָררים, ראזענפעלד ש., ראבינאָוויטש א. ז., שאך פאביוס, שולמאן א., שטיינבערג י., שלום עליכם און נאך פיעל אנדערע.

די ביזאהעריגע פראגראם פון „יוד" ווערט פון ניי־יאהר פער גרעסערט און וועט בעשטעהן פון די פאלגענדע אבטהיילונגען

I. לייטארטיקלען. — II. פובליציסטיק. — III. פאליטישע איבערזיכט. — IV. די יודישע וועלט. — V. אלגעמיינע וועלט-נייעס. — VI. צייטונגס-שטימען. — VII. יודישע שטעדט און שטעדטליך. — VIII. צווישען אונז גערעדט. — IX. צייטונגען פון דער וואך. — X. מען שרייבט אונז. — XI. בעלעטריסטיק. — XII. שירים. — XIII. היסטארישעס. — XIV. ארץ ישראל. — XV. ביאגראפיעס. — XVI. פאפולערע וויסענשאפטליכע ארטיקלען — XVII. קריטיק. — XVIII. פעליעטאנען. — XIX. די גרויסע וועלט. — XX. נייעס אויס דער וויסענשאפט.

מיט דער ערשטער נומער פון דעם נייעם יאהר בעקומען אלע אבאנענטען **אומזיסט א וואנד־קאלענדאר** פראכטפאלל געדרוקט אין 3 פארבען, וועלכער וועט ניטצען דאס גאנצע יאהר פיר יעדעם יודישע הויז.

אלע נייע אבאנענטען וועלען בעקומען **אומזיסט** דעם אנהויב פון דער ערצעהלונג **„חשמונאים" פון א. ש. פריעדבערג** און אויך די ערשטע ערצעהלונגען פון דער סעריע „**קליינע מענשעליך" פון שלום ע״יכם.**

אבאנאמענט פרייז פון דעם „יוד"

יעהרליך — 5 רובעל, האלביעהרליך — 3 רובעל, פיערטעליעהרליך — 1 רובעל 50 קאפ׳, פאר 1 מאנאט 60 קאפ׳. יעהרליכע אבאנענטען קענען אויך אויסצאהלען די 5 רובעל אין 3 ראטען: ביים אבאנירען: 2 רוב׳, דעם 1־טען אפריל: 2 רוב׳ און דעם 1־טען אויגוסט די לעצטע ראטע — 1 רובעל.

כדי צו געבען אונזער פאלק אזוינע ווערק, וואס זאלען איהם זיין אי אינטערעסאנט, אי ניטצליך, האבען מיר בעשלאסען פון ניי־יאהר אן ארויסצוגעבען **א מאנאטליכען זשורנאל**, וואס וועט ערשיינען אונטער דעם נאמען:

„די יודישע פאמיליע"

א מאנאטליכער יודישער זשורנאל פיר ליטעראטור און וויסענשאפט.

דאס וואס איז ניט מעגליך צו געפינען אין א צייטונג, ווייל איבער די טעגליכע צייטונגס נייעס און לעבענס פראגען קען מען ניט דרוקען קיין גרויסע ווערק, וועלען די לעזער אין זשורנאל „די יודישע פאמיליע" געפינען — גאנצע ווערק אריגינעלע און איבערזעטצונגען פון די בעסטע יודישע און די בעוואוסטע איירָאפּעאישע שרייבער.

בכלל וועט דער זשורנאל „די יודישע פאמיליע" זיין רייך אין אינהאלט און וועט ענטהאלטען פאלגענדע אבטהיילונגען:

א) גרויסע און קליינע ראמאנען און ערצעהלונגען פון יודישען לעבען אין די נייע און אין די אלטע צייטען. — ב) היסטארישע און וויסענשאפטליכע ארטיקלען. — ג) רייזע בעשרייבונגען אין די ווייטע מדינות, אויך ערצעהלונגען פון דער נאטור געשיכטע. — ד) לעבענס-בעשרייבונגען פון בעריהמטע מענער און פרויען. — ה) בעשרייבונגען וועגען אלע לענדער וואו יודען וואהנען, איבערהויפט ארץ ישראל. — ו) קריטיק איבער נייע ביכער און ביבליאגראפיע. — ז) ניטצליכע ידיעות וואס יעדער מענש דארף וויסען אין זיין הויז, זיין פאמיליע. — ח) נייע ערפינדונגען, אנעקדאטען, גלייכע ווערטליך, פאלקסליעדער, שפריכווערטער און שכל׳דיגע רעד פון גרויסע לייט.

אויסער דעם וועט אין מאנאטליכען זשורנאל זיך געפינען א בעשטענדיגע אבטהיילונג מיט דעם טיטעל **ראש חודש** וואו עס וועט גערעדט ווערען וועגען טעגליכען און וואכענדיגען יודישען לעבען אין חודש.

אין דעם זשורנאל ארבייטען די בעסטע יודישע שרייבער.

דער זשורנאל וועט ערשיינען פון ניי יאהר אן פינקטליך יעדען מאנאט א ביכיל

יעדעס ביכיל וועט האלטען 4 דרוקבאגען גרויסעס פארמאט (64 זייטען) געדרוקט אויף שענעם פאפיר מיט נייע שריפט.

אבאנאמענט פרייז פון דעם מאנאטליכען זשורנאל „די יודישע פאמיליע": יעהרליך 4 רובל; האלביעהרליך 2 רובל; פיערטעליעהרליך 1 רובל. יעדעס מאנאטליכע העפט 40 קאפ.

ווילענדיג אז דער נייער זשורנאל זאל צווישען די יודישע פאמיליעס פערברייטערט ווערען און אויך אז אונזערע אבאנענטען פון „יוד" זאלען בעקומען דעם זשורנאל צוזאמען מיט דער צייטונג האבען מיר בעשלאסען אז פאר **די אבאנענטען פון „יוד"** איז דער פרייז פון דעם מאנאטליכען זשורנאל:

„די יודישע פאמיליע" נור 1 רובל (פארטא 50 קאפ.)

די אבאנענטען וואס שרייבען אויס דעם „יוד" אויף אויסצאהלען אין ראטען קענען אויך דעם זשורנאל „די יודישע פאמיליע" אויסשרייבען אויף אויסצאהלען אין די ערשטע צוויי ראטען פון „יוד": ביים אבאנירען 50 קאפ. און 25 קאפ. פארטא און דעם 1-טען אפריל 50 קאפ. און 25 קאפ. פארטא.

די אדרעסע: Administration „DER JUDE" Krakau, Gertrudagasse Nr. 16.

פיר רוסלאנד: Товарищество „Ахіасафъ", Варшава, почтовой ящикъ 25. פערזענליך: טוואַרדאַ 6.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer, Krakau.